

#MUA
TAPAA
2019

Kohteena Maaseutu

Maaseutututkijatapaaminen
Ähtärissä 22.-23.8.2019

MUA.FI

Abstraktit Mari Kattilakoski, Maija Lundgren, Päivi Töyli (toim.)
Maaseudun uusi aika ry | 2019

#MUA
TAPAA
2019

SISÄLTÖ

ÄHTÄRI-INFO.....	4
OHJELMA.....	5
TYÖRYHMÄT:	
Working group 1: Developing Partnerships / Kumppanuudella kehittämistä.....	7
Työryhmä 2: Maaseudun liikenne	11
Työryhmä 3: Kestävyys yrittäjyyden suuntaviivana.....	17
Työryhmä 4: Osallistuva ja integroituva maaseutu.....	23
Työryhmä 5: Maaseutu eilen, tänään, huomenna.....	27
Työryhmä 6: Nuorten tulevaisuudennäkymät sekä polut työhön ja yrittäjyyteen.....	31
Työryhmä 7: Maaseudun eletty, koettu ja tuotettu oikeudenmukaisuus.....	35
Työryhmä 8: Sustainable tourism / Kestävyys matkailussa.....	39
Paneeli MDI: Onnellinen maaseudulla – supistuvien alueiden kehittäminen	41

© Maaseudun uusi aika ry
Ulkoasu ja taitto
Mainostoimisto Studio Satu Kukka

ISBN 978-952-67608-7-2

Vuoden 2019 tapaamisen teemana "Kohteena maaseutu"

Maaseutututkijatapaamisissa maaseutu on aina ollut tarkastelun kohteena. Tutkijat ja kehittäjät käsittelevät sitä omasta näkökulmastaan. Tutkijat tuottavat tietoa maaseudulla tapahtuvista prosesseista ja ilmiöistä. Kehittäjät taas pyrkivät lisäämään maaseudun elinvoimaisuutta verkostojen, hankkeiden ja toimenpiteiden kautta.

Maaseutumatkailu on nouseva trendi, mikä korostaa maaseutua kohteena entisestään.

Maaseutua markkinoidaan matkailijoille houkuttelevana vierailukohteena.

Samalla rakennetaan erilaisia mielikuvia ja elämyksiä, joita markkinoida turisteille.

Maaseutuun liittyvät mielikuvat rakentuvat niiden ilmiöiden ympärille, joita vierailijat arvostavat, kuten kulttuuriperintöön ja puhtaaseen luontoon.

Maaseutu on myös politiikan ja kiistojen kohde. Mikä on maaseudun rooli kaupungistuvassa ja keskittyvässä yhteiskunnassa? Miten maaseudun merkitys nähdään osana ilmastonmuutoksen ehkäisemistä? Etsiessä vastausta näihin kysymyksiin maaseutu ei näyttäydy enää objektina, vaan aktiivisena toimijana. Haluamme nostaa teeman kautta esille myös maaseudun ihmisten, yhteisöjen ja elinkeinojen yhteiskunnallisen merkityksen.

Päivi Töyli

Lisätietoja: paivi.toyli@utu.fi

TAPAAMISPAIKKA

Ähtäri, Hotelli Mesikämmen
Karhunkierros 149, 63700 Ähtäri
Saapuessasi junalla, jää Ähtärizoo -pysäkillä.

Ähtäri sijaitsee kolmen maakunnan rajalla keskellä suomalaista järvimaisemaa. Ähtärin kunta on perustettu vuonna 1867 ja kaupunki siitä tuli 1986. Asukasluku on noin 6000. Tämän matkailusta tunnetun vesistörikkaan paikkakunnan pinta-alasta vesialuetta on yli 11 prosenttia ja rantaviivaa noin 540 kilometriä. Ähtärin alueella onkin yli 1400 loma-asuntoa. Ähtäri sijaitsee Etelä-Pohjanmaan itäosassa Suomenselän alueella ja on maastoltaan hyvin vaihtelevaa. Yksi Ähtärin nimikkolajeista on karhu, mikä tuokin monille mieleen Ähtärin Eläinpuiston. Maaseutututkijatapaaminen järjestetään Ähtäri Zoo:n alueella Hotelli Mesikämmenessä. Hotellin sisustuksessa erikoisuutena on näkyviin jätetty peruskallio ja luonnonkivipinnat. Luonnonläheisyys onkin ollut arkkitehdeille tärkeää. Lisätietoja: www.ahtari.fi.

MAJOITUS

Osallistujat varaavat ja maksavat majoituksensa itse.

Tapahtuman tukijat

Tapaamisen järjestää Maaseudun uusi aika -yhdistys yhteistyössä the European Rural Parliament (ROAD project – Rural Opinions, Advocacy and Development (ROAD)) kanssa. Lisäksi yhteistyökumppaneina ovat Ähtärin kaupunki, Etelä-Pohjanmaan liitto, Maaseutupolitiikan neuvosto (maaseutupolitiikka.fi) ja Maaseutuverkostopalvelut (maaseutu.fi). Tapaamista tukee Etelä-Pohjanmaan Kulttuurirahasto.

mua.fi

Co-funded by the
Europe for Citizens Programme
of the European Union

MAASEUTU.FI

MAASEUTUPOLITIikka.FI
LANDSBYGDSPOLITIK.FI

ETELÄ-POHJANMAAN LIITTO
REGIONAL COUNCIL OF SOUTH OSTROBOTHNIA

Lisätiedot

Maaseudun uusi aika ry:
pj. Kaisu Kumpulainen, puh. 050 372 8627, pj@muu.fi
Tutkijatapaaminen:
Päivi Töyli, puh. 040 189 1929, paivi.toyli@utu.fi
Työryhmät:
työryhmäkoordinaattorit

OHJELMA

torstai 22.8.2019

11.00 Ilmoittautuminen ja lounasmahdollisuus Mesikämmenen ravintolassa (omakustanteinen)

12.30 Tervetuloa Maaseutututkijatapaamiseen ja juhlistamaan 20-vuotiaasta Maaseudun uusi aika -yhdistystä!

Partnership development - When simple problems require complex solutions
Postdoc Klaus Brønd Laursen, The Department of Management,
Aarhus University, Denmark.

Maaseudun seuraavat 20 vuotta maaseutututkimuksen ja -kehittämisen näkökulmasta-paneelikeskustelu, vetäjänä Olli Lehtonen

Tutkimuksen vaikuttavuuden välineitä

- Tutkimusverkoston merkitys maaseutukaupungin kumppanina, Head of SnowPanda Education and Research Consortium SERC Esa Vuorenmaa, Ähtärin kaupunki
- Palvelupakettikonseptit mahdollistamassa tutkijoiden ja kehittäjien verkostoitumista, verkostoasiantuntija Tuomas Metsäniemi, Maaseutuverkostopalvelut

14.45–15.15 Kahvitarjoilu

15.15–18.00 Työryhmät

Working group 1: Developing Partnerships / Kumppanuudella kehittämistä

Työryhmä 2: Maaseudun liikenne

Työryhmä 3: Kestävyys yrittäjyyden suuntaviivana

Työryhmä 4: Osallistuva ja integroituva maaseutu

Työryhmä 5: Maaseutu eilen, tänään, huomenna

Työryhmä 6: Nuorten tulevaisuuden näkymät

Työryhmä 7: Maaseudun eletty, koettu ja tuotettu oikeudenmukaisuus

Working group 8: Sustainable tourism / Kestävyys matkailussa

19.00 Illallinen ja iltaohjelmaa Mesikämmenessä

- Etelä-Pohjanmaan liiton tervehdys, suunnittelujohtaja Antti Saartenoja
- Illan aikana sana on vapaa: Muistoja 20-vuotiaasta MUA -yhdistyksestä

perjantai 23.8.2019

9.00–10.00 Onnellinen maaseudulla – supistuvien alueiden kehittäminen, MDI:n vetämä paneelikeskustelu

10.00–10.15 Kahvi/tee ja pientä naposteltavaa

10.15 – Maaseutu ja kestävä matkailun kehittäminen

Professori Jarkko Saarinen, Maantieteen tutkimusyksikkö, Oulun yliopisto

Maaseutupolitiikan ja -tutkimuksen ristiin pölytys

Pääsihteeri Christell Åström, Maaseutupolitiikan neuvosto (MANE)

MUA-yhdistyksen ajankohtaiset: pro gradu -palkinnon jakaminen, MUA -yhdistyksen terveiset

11.40 Lounasmahdollisuus Mesikämmenen ravintolassa (omakustanteinen)

Järjestäjä pidättää oikeudet ohjelman muutoksiin. Mesikämmenen lähettyvillä sijaitsee Pandatalo, joka on auki normaalien aukioloaikojen puitteissa klo 10–17. Jos haluat vieraila myös siellä, niin se on mahdollista tapaamista ennen tai sen jälkeen.

WORKING GROUP 1: Developing Partnerships / Kumppanuudella kehittämistä

Facilitated by Kim Smedslund and Dr Noreen O'Mahony

Rural communities across Europe have developed many ways to take charge of their own local development processes. This working group will draw on good examples on how local actors are participating in rural development and connecting to decision-makers and policy actors to work through partnerships. We will also identify some of the main barriers to these initiatives and make recommendations as to the policy frameworks required to support partnership development. We aim to go behind the façade of collaboration and help to develop an understanding of inter-organisational practice. We ask questions on how institutional context might determine individual collaborative behavior or how smart solutions could affect partnership development. The working group will conclude with recommendations for improved collaborative practices to enhance local development.

◇ Katja Rinne-Koski, Merja Lähdesmäki, Anne Matilainen
ja Outi Hakala, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Kuntien näkemyksiä yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yrittäjyyden edistämisestä: alustavia tuloksia

Yhteiskunnallisella yrittäjyydellä tarkoitetaan yritystoimintaa, jolla on jokin julkilausuttu yhteiskunnallinen tavoite. Toinen erityispiirre yhteiskunnallisessa yrittäjyydessä on, että suurin osa yrityksen liikevoitosta suunnataan valitun tavoitteen hyväksi. Kyläkontekstissa tällainen tavoite voi olla esimerkiksi kylän elinvoiman, palveluiden tai asukkaiden hyvinvoinnin kehittäminen tai jokin muu vastaava asia, mille kylällä on tarvetta.

Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa toteutetussa eteläpohjalaisten kyläyhdistysten yhteiskunnallisen yrittäjyyden valmiuksia selvittäneessä kyselyssä ilmeni kyläyhdistysten suhtautuvan hyvin positiivisesti ajatukseen palveluiden tuottamisesta. Esimerkiksi 40 % kyläyhdistyksistä, joilla ei ollut olemassa olevaa palvelutuotantoa, olivat valmiita harkitsemaan palveluiden tuottamista. Vastaavasti kyläyhdistykset, joilla jo on olemassa olevaa palvelutoimintaa, olivat vielä kiinnostuneempia palvelutoiminnasta: 50 % vastaajista oli valmis harkitsemaan nykyisen palvelutuotannon laajentamista. Kyselyn tulosten perusteella on ilmeistä, että kylissä on valtavasti potentiaalia osallistua kunnan

palvelutuotantoon. Mutta miten kunnat voisivat parhaalla tavalla tukea tätä toimintaa alueellaan?

Tämän selvittämiseksi Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa tehdään kesäkuussa 2019 kuntatoimijoille suunnattu kysely, jonka tavoitteena on selvittää kunnanjohtajien sekä luottamushenkilöiden näkemyksiä maaseudun palvelutuotannosta, yhteiskunnallisesta yrittäjyydestä sekä kuntien keinoista edistää yhteiskunnallista yrittäjyyttä alueellaan. Työryhmäesityksessä esitellään kyselyn alustavia tuloksia työryhmän arvioitavaksi ja pohdittavaksi.

◇ Päivi Kujala ja Seija Virkkala, Vaasa University

Enabling interaction between rural authority and entrepreneur

Enterprise promotion is the central focus of policymaking and it is strongly emphasized also in rural policy. The identified problem is the low interest of the entrepreneurs in the support and assistance measures. One explanation for low interest is that the promotion measures are administered bureaucratic. On the other hand, entrepreneurs are thought to implement the objectives of the society, and policy-makers act as mediators in order to achieve the set goals and this may reduce the interest of entrepreneurs in the services available.

We focus on promoting entrepreneurship as part of EU rural development policy in Finland. The main research question is, which factors affect the interaction relationships between the authorities and the entrepreneurs, so that the authority becomes an enabler? The data of this article consists of 38 semi structured interviews conducted in 2016 at national, regional, and local level in Finland. The approach to data analysis is macro-social constructionism. Directed content analysis is used as the analysis method.

We created an analytical framework, which provides four interaction relationships for analysis: 1) entrepreneur and policy implementer, 2) policy implementer and policy maker, 3) policy maker and EU commission, and 4) policy maker and entrepreneur. We coded the expectations and experiences of different groups, assuming there may be differences between expectations and experiences. Preliminary findings highlight that as a significant factor in the interaction, the interviewees emphasized the view of, who is perceived as a customer at different stages of the rural administration chain. The prevailing view was that the authorities serve each other, and the administration is being built for administration, not for the entrepreneur or other potential aid applicant. The preliminary findings of the study also indicate that strict implementation guidelines limit the discretion of the policy implementer.

Keywords: entrepreneur, rural authority, interaction, EU-policy.

◇ Seija Korhonen, Kirkonkylät palvelukeskuksina -hanke, Kehittämisyhdistys Mansikka ry

Elinvoimaiset taajamat kumppanuuksia kehittämällä

Maaseudun kirkonkylä ja taajamien elinvoimaisuuden, palvelujen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden säilymiseen ja kehittämiseen tarvitaan uudenlaisia toimintamalleja ja erilaisia kumppanuuksia. Hyviä esimerkkejä ja käytäntöjä on olemassa, mutta ne eivät leviä. Paikallistasolla pienissä, harvaan asutun maaseudun kunnissa tai järjestöissä ei välttämättä ole henkilöresursseja koordinoimaan kehittämistä eikä etsimään tietoa toimintamalleista.

Pohjois-Savossa Kirkonkylät palvelukeskuksina hankkeessa on tartuttu kumppanuuksien kehittämiseen ja hyvien käytäntöjen levittämiseen. Hankkeessa on kahdeksan erilaista pilottikirkonkylää. Pilottien ydinryhmissä on mukana kunnan viranhaltijoita, luottamushenkilöitä, asukkaita, yhdistysten ja yritysten edustajia. Työskentelyn koordinoivastuu on kuntien viranhaltijoilla. Hankkeen työntekijät toimivat mahdollistajina ja sillanrakentajina, prosessin eteenpäin viejinä.

Eri sektoreiden yhteisen työskentelyn kautta kirkonkylissä on päästy asioiden yhteiskeittämiseen sekä eri osapuolten vastuunottoon – työnjakoon. Hankkeessa on syntynyt pienten kuntien osallisuusmalli. Tämän lisäksi jokaisessa pilotissa on toteutettu kunkin ydinryhmän valitsema toimenpiteitä. Teemat ovat olleet hyvin erilaisia kirjaston kehittämisestä tilastrategian tekemiseen, palvelupäivien toteuttamiseen, nuorten ja ikäihmisten toiminnan ja palvelujen kehittämiseen – unohtamatta muitakaan keskeisiä maaseudun kehittämisen teemoja. Lähes jokaisessa pilotti-kohteessa on käynnistynyt hanke jatkokehittämiseen. Niissä selvitetään muun muassa osuuskunnan perustamista, kehitetään maaseutuasumista, kylä- ja yhdistystoimintaa, ulkoilu- ja liikuntapaikkoja sekä ikäihmisten palvelujen saatavuutta.

Pienissä kunnissa on ennestään paljon yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemisen kulttuuria, kumppanuuksien rakentamiselle on näin hyvä pohja. Haasteet voivat olla isoja, mutta eri osapuolten into kehittää omaa elinympäristöään on vahva.

Älykäistä kylistä älykkäisiin kaupunkeihin – miten "ääripäiden" välinen keskustusten ketju toimii, miten älykäs alue rakentuu? Tapaustutkimuksena Suomen älykkäin kylä -kilpailuun osallistuneiden kylien "kotikunnat"

Älykäs kylä on uusi tulokas Smart-alueiden joukkoon. Maaseudun kehittämisen näkökulmasta se on vähintään yhtä "in" kuin Smart City kaupunkikehittämisen puolella. Taustalla Euroopan komission aloite vuodelta 2017 "EU Action for Smart Villages".

"Älykkäiden ääripäiden" vetäessä muut keskuksset sekä pienet ja keskisuuret kaupungit jäävät taka-alalle. Tähän on syytä kiinnittää huomiota, sillä ne ovat keskeisessä asemassa kylistä suuriin kaupunkeihin kytkeytyvässä keskustusten verkostossa – älykkäässä alueessa. Älykkään maaseudun kehittämistä ajatellen pienet ja keskisuuret kaupungit nähdään keskeisenä osana maaseutupolitiikkaa ja maaseudun kehittämistä siinä missä kylät, kirkonkylät ja kuntakeskuksetkin. Miten ne asemoivat itse itsensä älykeskusteluun, maaseutuun tai erilaisiin kaupunkiryhmittymiin? Tähän tarkutetaan tulevalle esi/taustatutkimuksella 2019-2020.

Kohdekuuntaotos tulee Suomen älykkäin kylä -kilpailusta (2018-2020). Siihen osallistuu 34 kylää 29 kunnasta, joista 17 on kaupunkeja ja 12 kuntia. Maakuntia on mukana 12. Maantieteellisesti tämä on mielenkiintoinen ja hyvä otos maaseutua, kaupunkia, maaseutukaupunkia, maaseutukuntaa kuin ylipäättään erikokoisia kuntia. Otos tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden kysyä, selvittää ja tutkia mitä smart/älykäs/fiksi kunnassa merkitsee.

Kuntakokoluokittain tarkasteltuna ja etukäteen ajateltuna tämä satunnaisotos tukee näkemystä pienten ja keskisuuren kaupunkien merkityksestä älykkään maaseudun/kaupungin/alueen kehittämisspyrkimyksissä; "kilpailukunnista" pieniä kaupunkeja on 6 ja keskisuuria 8. Keskisuurilla kaupungeilla tarkoitetaan tässä alle 50 000 asukkaan kaupungeja. Pieniksi katsotaan alle 10 000 asukkaan kaupungit.

Leader-ryhmien ja kuntien kumppanuus vuonna 2019 – alustavia havaintoja

Leader-toimintatapa koskee ohjelmakaudella 2014-2020 neljää kaupunkia lukuun ottamatta kaikkia Manner-Suomen kaupunkeja ja kuntia. Leaderin ja kuntien kumppanudesta on siten kokemusperäistä tietoa hyvin erilaisista kunnista ja alueilta. Alustuksessa erittelen Leaderin ja kunnan suhdetta ja sen osa-alueita, joita voidaan tarkastella niin metahallinnan kuin kumppanuus- tai verkostohallinnan käsittein. Kuntien roolia Leader-toimintatavassa on säädelty Suomessa erityisesti ohjelman rahoitusjärjestelyjä ja Leader-yhdistysten päätöksentekoa sitovin säännöksiin (kolmikanta). Leaderin rooli toiminta-alueensa (kuntien) kehittämisessä on sen sijaan keskenään erilaisten verkostojen ja käytänteiden läpäisemää. Vaihtelua toimintaan tuovat mm. institutionaaliset perinteet, avaintoimijoiden henkilökohtaiset ominaisuudet ja alueiden muu toimijarakenne.

Tarkastelun taustalla on vuonna 2019 tehtävä Leader-toimintatavan ja hallintomallin arviointi ja sen yhteydessä kerätty tutkimusaineisto, josta nostan alustavia havaintoja. Arvioinnin tiedonkeruu on käsittänyt useita kyselyjä (mm. kuntatoimijoille, Leader-ryhmille), haastatteluja, Leader-tapahtumien havainnointia sekä dokumentti- ja indikaattorianalyysiä. MDI ja Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti toteuttavat Leader-periaatteiden ja hallintomallin arvioinnin maa- ja metsätalousministeriön toimeksiannosta ja se on määrää julkistaa joulukuussa 2019.

TYÖRYHMÄ 2: Liikenne

Työryhmän vetäjä: Heli Siirilä, Vaasan yliopisto Levón-instituutti

Voimakkaasti uudistunut liikenteen lainsäädäntö on ollut voimassa vajaan vuoden. Miten se on vaikuttanut maaseutualueilla yritysten, asukkaiden tai julkisen sektorin arkeen? Mitä kehitystä on tapahtunut liikenteen digitaalisissa palveluissa? Miten jatkossa pitäisi toimia, jotta muutokset voidaan hyödyntää maaseudun liikkumisen kehittämiseksi?

Maaseudun liikennettä koskevaan työryhmään toivotaan esityksiä, jotka käsittelevät esimerkiksi kehittämis- tai tutkimusprojektien tuloksia. Projektit voivat olla myös vielä käynnissä olevia tai suunnitteilla. Abstraktit voivat kuvata niin hallintoa ja toimijoita kuin tekniikkaa, yrityksiä tai muutosprosesseja. Työryhmään ovat tervetulleita tutkija- ja kehittäjäpuheenvuorot.

◇ Simo Rautiainen, Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos

Saaristoliikenne Suomessa ja Pohjois-Euroopassa – liikennejärjestelmän vaikutus saaristoalueiden kehitykseen

Tutkimuksessani tarkastelen liikennepalveluiden roolia osana suomalaista saaristopolitiikkaa sekä selvitän, miten saaristoliikenne on järjestetty Pohjois-Euroopassa (Suomi + Ahvenanmaa, Ruotsi, Norja, Tanska, Skotlanti) ja miten liikenneyhteydet ja palvelut ovat vaikuttaneet saaristoalueiden kehitykseen. Kansainvälinen vertailu tuo esiin eri maissa sovellettuja toimintamalleja, joita voidaan hyödyntää pohdittaessa suomalaisen saaristoliikenteen kehittämistä. Tutkimuksessa on hyödynnetty asiakirja-, haastattelu- ja tilastoaineistoja.

Suomessa on toteutettu vuodesta 1949 alkaen saaristopolitiikkaa, jolla pyritään vähentämään ja kompensoimaan saaristoisuudesta ja vesistöisyydestä aiheutuvia haittoja. Saaristopolitiikan aluepoliittisen aseman sementoi vuonna 1981 säädetty saaristolaki. Saaristopolitiikan keskeisimpiä tehtäviä on saariston asukkaiden ja elinkeinojen tarpeita vastaavien liikennepalvelujen turvaaminen. Saaristopolitiikan myötävaikuttamana onkin luotu ja ylläpidetty teknistä infrastruktuuria, liikenneverkkoja ja yhteysalusliikennettä. Saaristo- ja liikennepolitiikkojen toimijat ovat yksimielisiä saaristoliikenteen merkityksestä, tehtävistä ja tavoitteista, mutta näkemykset toimenpiteistä ja niiden vaikutuksista ovat ristiriitaisia. Keskeisimpiä kiistakysymyksiä ovat yhteysalusliikenteen tehostaminen ja maksullisuus.

Pohjois-Euroopan maiden saaristot ovat maantieteeltään ja yhteiskuntarakenteelta varsin erilaisia. Kussakin maassa suurin osa saaristolaisista on saaristoliikenteen piirissä, mutta niiden saaristoliikennejärjestelmät (vastuutaho, liikenteen operointi, rahoitus yms.) poikkeavat toisistaan. Vaikka toimiva liikennejärjestelmä on saaristoalueiden elinehto, väestökehityksen tarkastelu osoittaa, ettei liikennejärjestelmä yksistään takaa kasvua. Sijainti suhteessa suuriin kasvukeskuksiin on huomattavasti tärkeämpi tekijä. Suuren keskuksen läheisyydessä sijaitsevat hyvän kulkuyhteyden omaavat saaristoalueet ovat kasvaneet. Syrjäiset saaristoalueet sen sijaan tyhjenevät kaikkialla Pohjois-Euroopassa.

◇ Heli Siirilä, Vaasan yliopisto Levón-instituutti

Kuinka liikkuminen ja kuljetukset osaksi muiden maaseudun palveluiden suunnittelua

Liikennepalvelulain ensimmäinen osa tuli kokonaisuudessaan voimaan 1.7.2018. Viimeinen eli kolmas osa sai lainvoimaisuuden 1.4.2019. Tässä kehittäjäpuheenvuorossa pohditaan, kuinka liikenteen lakimuutokset yhdessä muiden liikenteen muutosten kanssa ovat näkyneet maaseudulla ja vaikuttaneet maaseudun arkeen. Lisäksi esitetään kysymys siitä, miten liikkuminen ja kuljetukset saisi mukaan niihin suunnittelupöytiin, joissa tarkastellaan ja suunnitellaan kyllien ja muiden maaseutualueiden palveluita.

Liikenteen kehittäminen on jo itsessään vaikeasti hallittava ja nopeasti muuttuva kokonaisuus. Kun sitä kokonaisuutta tarkastellaan osana muita palveluita, kasvaa kokonaisuus yhä suuremmaksi, monitoimijaisemmaksi ja monimutkaisemmaksi. Silloin liikenteen palvelut tulevat yhä enemmän sellaisten toimijoiden suunnittelupöytiin, joilla ei ole suoranaista kiinnostusta liikenneasioihin, mutta joiden ydintointo on riippuvaista toimivasta liikkumisesta ja kuljetuksesta.

Tarkastelua kannattaisi tehdä kahdesta syystä: toisaalta kyse on maaseudun palvelujen säilymisestä ja niiden muodostamasta kokonaisuudesta. Toisaalta käynnissä oleva liikenteen muutos on sellainen, ettei se kokonaisuudessaan ole yhdenkään tahon kokonaisvastuulla, mutta heikennykset maaseudun liikkumispalveluissa heijastuvat laajasti eri tahoihin. Tahoja ovat muun muassa matkailuyrittäjät, hoivayrittäjät, terveyskeskukset ja keskussairaalat sekä kunnan eri kuljetukset. Kevään 2019 eduskuntavaalien alla käyty vaalikeskustelu osoitti, että liikenteen muutos on aiheena herkkä.

Esityksen näkökulma perustuu pääasiassa kokemuksiin, jotka ovat kertyneet valtakunnallisessa Maaseudun kuljetusten ja liikkumisen digiboksi -viestintähankkeessa (2018-2020) sekä osana Maaseutuverkoston Älykäs kylä -työryhmän työtä (2019-2020).

◇ Arttu Lauhkonen, VTT

Liikenteen jakamistalous maaseudulla

Esityksessä käsitellään laadullisen tutkimuksen keinoin liikennesektorin jakamistaloutta maaseudulla. Aiheen käsittely pohjautuu osin Maaseudun uusi aika -lehdessä julkaistuun katsaukseen "Maaseudun liikkumis- ja kuljetuspalvelut tulevaisuudessa".

Ajoneuvojen yhteiskäyttö ja muut liikennesektorin jakamistalouden palvelut ovat yleistymässä. Liikenteen jakamistalouden ilmenemismuodot painottuvat kuitenkin vahvasti kaupunkiseutuihin. Harvaan asutut seudut eroavat merkittävästi kaupunkialueista jakamistalouden kannalta. Etäisyydet ovat keskimäärin pidempiä, kuljetusvirrat ohuempia ja asukasmäärät pienempiä kuin tiheämpään asutuilla alueille. Muun muassa nämä seikat lisäävät haastetta jakamistaloudelle, joka monesti perustuu suuriin potentiaalisten asiakkaiden määriin ja palvelujen helppoon saavutettavuuteen.

Jakamistalous ei ole uusi asia maaseudulla. Esimerkiksi maatilat ovat yhteisomistaneet muun muassa maatalouskoneita vuosikymmenten ajan. Myös esimerkiksi viljan kuivaukseen ja varastointiin on hyödynnetty naapurien resursseja. Jakamistaloutta on synnyttänyt muun muassa hyödykkeen suuri tarve, taloudellisen hyödyn näkeminen yhteisomistuksessa tai -käytössä, helppous käytännön toteutuksessa sekä luottamus hyödykkeen omistajien välillä.

Maaseudun vahvuuksia kaupunkiseutuihin verrattuna ovat naapurituntemus, luotto ihmisten välillä ja yhteenkuuluvuus. Nämä helpottavat yksityishenkilöiden välisten palveluiden hyödyntämistä kuten jakamistalous- ja kimpakyyti-palveluiden käyttöä. Digitalisaation tuomat mahdollisuudet ovat merkittävässä roolissa maaseudun jakamistaloutta tarkasteltaessa.

Keskeinen kulkumuoto harvaan asutuilla seuduilla on yksityisauto. Henkilöautojen yhteiskäyttöön liittyy kehityspotentiaalia myös maaseudulla, sillä auton omistus ja liikkuminen on Suomessa kotitalouksille merkittävä menoerä, mutta yksityisautot ovat kuitenkin käytössä vain pienen osan ajasta. Jakamistalouden ratkaisulla on mahdollista nostaa ajoneuvojen käyttö- ja täyttöastetta luomalla samalla houkutteleva vaihtoehto heikosti saavutettavalle julkiselle liikenteelle.

◇ Tomas Luoma, Kaustisen seutukunta, Kyytiin2 -hanke

Maaseudulla hyvät edellytykset joukkoliikenteen parantamiseen

Joukkoliikenne on asia, missä maaseutu yleensä häviää kaupungille 6-0. Liikennepalvelulain muuttuminen ja digitalisaation edistys voivat kuitenkin laittaa tämän pelin uusiksi.

Kun ajatellaan liikennettä maaseudulla, ajatellaan pitkiä välimatkoja. Yksilön näkökulmasta voi kuitenkin olla niin, että puolessa tunnissa pääset 40 kilometrin päähän työpaikalle, kun kaupungissa pääset samassa ajassa vain 5 kilometriä. Kun tähän jouhevuuteen lisätään uusia digitaalisia työkaluja, voidaan palveluverkkoa laajentaa huomattavasti.

Maaseudun joukkoliikennereittien määrä voi tuntua vähäiseltä. Kuitenkin liikennettä on valtavasti. On Postia, Matkahuolto, kirjastokuljetuksia, koulukuljetuksia, työmatkaliikennettä, sote-kyytejä, ateriakuljetuksia, rahtiliikennettä, jätekuljetuksia, maitoautoja, lehtijakeluita ja vaikka mitä. Miksi emme ajattelisi näitä kaikkia joukkoliikenteenä?

Kaustisen seutukunnassa alkaneessa Kyytiin2 -hankkeessa pyritään löytämään reittejä yhdistämällä ja yhteistä digipalvelualustaa kehittämällä säästöjä ja saavutettavuutta maaseudun liikkumiseen. Kunnilla, alueen sote-kuntayhtymällä ja monilla yrityksillä (mm. matkailuala) on yhteinen intressi hyödyntää toistensa kuljetuksia ristiin. Saavutettavuus voi parantua, kustannukset pienentyä ja palvelu nopeutua. Yhtäkkiä voikin olla niin, että kaupungista maaseudulle tilattu paketti voi tulla perille saman päivän aikana 50 eri kuljettajan toimesta, kun aiemmin oli asennoiduttu, että paketti on perillä aikaisintaan seuraavana päivänä.

Teknologian näkökulmasta kaikki on jo mahdollista. Haaste on hinnoittelussa ja tiedottamisessa. Ilmastotietoisuus antaa kuitenkin kehitykselle potkua. Sitran tuoreen raportin mukaan elämäntavoista pitää nipistää jopa 90 % hiilidioksidipäästöjä pois. Liikenteestä on helpoin aloittaa, koska sillä voidaan saavuttaa nopeasti tuloksia, kunhan asennemuutosta ajamaan saadaan tarpeeksi edelläkävijöitä.

Digitalisaatio, uuden lain joustavuus, yhteistyö ja ilmastoahdistus voivat tasoittaa joukkoliikennepelin tilanteeseen 6-6.

◇ Taina Haapamäki, FLOU Oy

Pohjois-Savon työmatkaliikenteen uudet ratkaisut

Pohjois-Savossa käynnistettiin elokuussa 2016 ennakointihanke, jossa selvitettiin alueen kehittämisen sekä työvoiman saatavuuden ja koulutuksen skenaarioita toteutuspolkuineen. Pohjois-Savon maakuntaohjelman valmistelussa tehdyissä yritys-, oppilaitos- ja kuntapäätäjien haastatteluissa nousi vahvasti esille maakunnan eri seutukuntien yhteinen huoli alueen yleisen vetovoimaisuuden heikkeneemisestä ja osaavan työvoiman saatavuudesta.

Hankkeen tavoitteena oli löytää toteutuskelpoisia liikkumis- palveluja opiskelijoiden ja työvoiman liikkumiseen maakunnan eri seutukunnissa ja niiden välillä. Työssä inventoitiin maakunnan lakisääteisten henkilökuljetusten sähköisten tietorajapintojen nykytila ja tuotiin yhteensopivat palvelut osaksi Perille-palvelua. Opiskelijoiden näkemyksiä joukkoliikenteen palvelutasosta ja mobiilipalvelujen kehittämisestä kerättiin kahdessa työpajassa. Työmatkaliikenteen yhdistettävyyttä analysoitiin pendelöintitilaston avulla.

Potentiaalisina liikennekokeilujen kohteina tunnistettiin Vieremän teollisuuskylän ympäristö, Kuopion alue, Suonenjokilisvesi-alue ja Varkaus. Potentiaalisia kokeiluja ovat uudet työmatkaliikennettä entistä paremmin tukevat joukkoliikennetarkistukset ja digitaalisesti tuetut kimpakyytiratkaisut. Tavoitteena on luoda pitkällä aikavälillä yhteiskuntataloudellisesti kannattavia ratkaisuja, joista on ainakin seuraavia tunnistettuja hyötyjä: 1) työntekijät: liikkumisvalintamahdollisuuksien monipuolistuminen ja liikkumiskustannusten aleneminen, 2) työnantajat: työvoimasaavutettavuuden parantuminen, pysäköintipaikkojen tarpeen väheneminen ja työnantaja- ja yritysbrändin paraneminen, 3) muu yhteiskunta: liikenteen negatiivisten ympäristövaikutusten väheneminen.

Vieremän teollisuuskylän ja Suonenjoki–lisvesi-alueen työntekijöiden halukkuutta joukkoliikennepalvelujen käyttöön selvitettiin syksyllä 2018 kyselyllä, johon vastasi yli 300 alueella työskentelevää.

◇ Miika Hautala, Kurikan kaupunki, Etelä-Pohjanmaan ELY

Lakisääteisten kuljetusten avaamisen kynnyksen madaltaminen

Harvemmin asutuilla alueilla liikkuu nykytilanteessa useita ajoneuvoja, joilla hoidetaan muun muassa sivistys- ja sosiaalitoimen kuljetuksia sekä Kelan ja sairaanhoitopiirien henkilökuljetuksia. Alueilla liikkuu myös erilaista yhteiskunnan tukemaa joukkoliikennettä. Näiden kuljetusten yhdistämisen yhtenä esteenä on hallintokuntien välisen byrokratian työläys muun muassa hankinnoissa sekä eri kuljetusten laskujen jyvityksissä ja tiliöinnissä. Harvemmin asutuilla alueilla on myös henkilöliikennetarpeita, joiden hoitamiseen tarvitaan yksityisautoa.

Kun yhteiskunnan rahoittamia lakisääteisiä kuljetuksia avataan myös itsemaksaville matkustajille, saadaan alueille, joilla ei ole linja-autoliikenteen edellyttämiä matkustajavirtoja, tuotettua avoimia henkilöliikennepalveluja kohtuulliseen hintaan.

Kurikan kaupungissa toteutettiin "Julkisten kuljetusten digitalisointi (Jukudigi)"-hanke talven 2018-2019 aikana. Tavoitetasona ja hankkeen pilotoinnin kohteena oli, että harvemmin asutuilla alueilla kaikkiin kuntien kustantamiin henkilökuljetuksiin pääsee esteettä eri hallintokuntien kustantamia matkustajia sekä kutsuohjatusti myös kaikkia itsemaksavia matkustajia pois lukien kuljetukset, joihin ei matkustajan terveydentilan vuoksi voida ottaa muita matkustajia.

Hankkeessa testattiin käytännössä Digiroad- sekä RAE-sovelluksia, joiden avulla voidaan rekisteröidä matkustajien nousuja ja poistumisia sekä jatkojalostaa näitä tietoja. Näin syvennettiin osaamista liikenteen digitalisoinnin mahdollisuuksista organisaatioissa. Järjestelmästä on apua matkustusten rekisteröinnissä ja kuljetussuorituksen jyvittämisessä. Järjestelmä on melko valmis, mutta sen käyttö ja edelleen kehittäminen vaativat vielä organisaation sisällä toimintatapojen miettimistä ja tehtävistä sopimista. Haasteena on edelleenkin se, että tyypillisesti tämän kokoisten kuntien ja kuntayhtymien palveluksessa ei tyypillisesti ole päätoimisia henkilölogistiikkaan perehtyneitä henkilöitä.

◇ Sanna Valkosalo, Tanja Aronsen
ja Sami Perälä, SeAMK & Jani Palomäki
ja Pia Kattelus, Etelä-Pohjanmaan liitto

Etelä-Pohjanmaan kuljetuspalvelukeskusmalli

EU:n Itämeren alueen Interreg -ohjelman rahoittaman MAMBA-hankkeen tavoitteena on edistää harvaan asuttujen alueiden saavutettavuutta lisäämällä kuljetusalan toimijoiden ja päättäjien kapasiteettia vastata taloudellisiin ja demografisiin haasteisiin. Hankkeessa on partnereita kuudesta eri Itämeren alueen maasta. Suomessa hanketta toteuttavat Etelä-Pohjanmaan liitto, Seinäjoen ammattikorkeakoulu ja Pohjois-Karjalan liitto. Hankkeen keskeisenä toimenpiteenä luodaan alueellisia Mobility Centereitä (MC). Etelä-Pohjanmaalla tämän kuljetuspalvelukeskuksen (MC) luominen on aloitettu keskittymällä sote-kuljetuksiin.

Kuljetusvälityskeskukseen mallia pohjustaa Etelä-Pohjanmaan liiton MAMBA-hankkeen toimenpiteenä tilaama Etelä-Pohjanmaan henkilökuljetusten kehittämissuunnitelma – raportti.

Raportin nykytila-analyysin päätelmissä ja toimijoiden kanssa käydyissä keskusteluissa nousi esille, että sosiaali- ja terveystoimen kuljetukset ovat kasvaneet niin suureksi kokonaisuudeksi, että yhteinen tahtotila on "laajempien hartioiden" aikaansaaminen kuljetusten suunnitteluun, järjestämiseen ja koordinointiin. Kehittämissuunnitelman perusteella päädyttiin ehdottamaan maakunnallisen kuljetuspalvelukeskuksen perustamista. Ehdotuksen mukaan kuljetuspalvelukeskus vastaisi lakisääteisten henkilökuljetusten (VPL-, SHL- ja mahdollisesti myöhemmin Kela-kuljetusten) sekä joistakin avoimen joukkoliikenteen suunnittelu-, hankinta- ja operointitehtävistä koko maakunnan alueella, sisältäen matkojen yhdistelyn.

Perusteena ehdotetulle toimintamallille on kuljetusten palvelutason, palveluiden saatavuuden tasa-arvon sekä kustannustehokkuuden parantaminen koko Etelä-Pohjanmaan alueella. Etelä-Pohjanmaan kuljetuspalvelukeskusmallin tavoitteena on tarjota yhdenvertaiset palvelut kustannustehokkaasti myös harvaan asutuille alueille, jotta Etelä-Pohjanmaan maaseutu säilyisi elinvoimaisena. Työryhmän puheenvuorossa esitellään lyhyesti Etelä-Pohjanmaan kuljetuspalvelukeskusmalli ja siihen johtanut prosessi. Esityksessä kuvataan mallin tuomat hyödyt ja mahdolliset haasteet sekä tulevaisuudennäkymät.

TYÖRYHMÄ 3: Kestävyys yrittäjyyden suuntaviivana

Työryhmän vetäjä: Päivi Töyli, Turun yliopiston Brahea-keskus

Muuttuva maailma haastaa maaseudun yrityksiä kehittämään toimintaansa sekä löytämään innovatiivisia ratkaisuja ja tapoja tehdä asioita toisin kuin aikaisemmin. Kestävä kehitys ei ole vain paljon käytetty sanapari vaan siitä on tullut entistä tärkeämpi toiminnan ohjaaja niin yrityksen sisältä katsottuna kuin ulkopuolisten vaatimusten kautta. Sekä kotimaisilla että kansainvälisillä markkinoilla kestävyys on myös kilpailuetu. Muun muassa uusien teknologioiden käyttöönotto ja uudet yhteistyökumppanuudet antavat pohjaa monipuoliselle yrittäjyydelle sekä pienten yritysten syntyemiselle ja kasvulle.

Mistä löydetään intoa maaseudun yrittäjyyteen? Millä toimilla voidaan lisätä ruokaketjun kestävyyttä? Millainen rooli kestävyydellä on aluetaloudessa ja yhteistyökumppanuuksissa?

Miltä tulevaisuuden ruokajärjestämät näyttävät?

Työryhmässä tarkastellaan maaseudun yrittäjyyttä ja siihen liittyvää kestävyyttä monesta eri näkökulmasta.

Ryhmässä esitellään sekä tutkimukseen että kehittämistyöhön perustuvia papereita, joiden parissa keskitytään muun muassa luontoyrittäjyyteen liittyviin haasteisiin ja ratkaisujen etsimiseen, maatilojen bioturvallisuuden kehittämiseen, solumaatalouden tulevaisuuden mahdollisuuksiin sekä ravinne- ja energiaomavaraisten alueellisten ruokajärjestelmien aluetaloudellisiin vaikutuksiin. Aluetalouden osana ovat myös yrityksen ja julkisen sektorin kumppanuus ja innovatiivisten tuotteiden kehittäminen yhteistyössä.

◇ Kari Laasasenaho ja Risto Lauhanen, SeAMK Ruoka & Anne Keski-Jaskari, Kurikan kaupunki & Jouni Aila ja Marko Ämmälä, Suomen Metsäkeskus

Metsänomistajien näkemykset luvanvaraisten luonnontuotteiden keruusta

Luonnontuotteiden keruu voi olla yksi reitti maaseutuyrittäjyyteen. Luonnontuotteet jakautuvat jokamiehenoikeuksiin kuuluviin ja kuulumattomiin luonnontuotteisiin, mikä voi olla haaste alan yrittäjille. Jokamiehenoikeudella on ollut mahdollisuus kerätä esimerkiksi marjoja ja sieniä, mutta esimerkiksi kuusenkerkkien, koivunmahlan ja lehtien keruuseen tulee olla metsänomistajan lupa.

Työryhmässä esitetään tuloksia Seinäjoen ammattikorkeakoulun Ruoka-yksikön Puusta ruokaa -hankkeen metsänomistajakyselystä. Kuudesta Leader-ryhmän ja yksityisten toimijoiden rahoittaman hankekyselyn tarkoituksena oli

selvittää metsänomistajien suhtautumista jokamiehenoikeuksien ulkopuolisten luonnontuotteiden keruuseen. Kyselyllä haluttiin selvittää, millainen korvaus ja toimintamalli olisi paras metsänomistajille, jos luonnontuotteiden keruusta vastaisi ulkopuolinen yrittäjä.

Kysely lähetettiin 400 metsänomistajalle Kuudesta Leader-alueen kunnissa (Alavus, Kuortane, Soini ja Ähtäri) tammi-helmikuussa 2019. Kyselyn vastausprosentti oli 18. Vastajaat olivat iältään ja sukupuoleltaan tyypillisiä suomalaisia yksityismetsänomistajia. Vastajaista noin kolmasosa oli yli 60 vuotiaita. Ähtäriin ja Soiniin yli 100 hehtaarin tilat edustivat yli viidennestä aineistoista.

Suuntaa antavien tulosten mukaan yli 90 prosenttia metsänomistajista oli sitä mieltä, että luonnontuotteita pitäisi hyödyntää nykyistä enemmän. Noin 85 prosenttia vastanneista koki metsänomistajien ja luonnontuotteita jalostavien

yrittäjien yhteistyön kehittämisen tärkeäksi. Suhtautumisessa luonnontuotteiden keruuseen ilmeni kuitenkin vaihtelua. Metsänomistajat vuokraisivat metsiään mieluiten havupuun neulasten ja koivunlehtien keruuseen, mutteivat niinkään pihkan ja mahlan keruuseen tai pakurin kasvatukseen. Vastaajien mielestä sovittu hinta keräystä määrästä olisi paras toimintamalli luonnontuotekaupassa. Tulosten perusteella olisi järkevää vahvistaa luonnontuotealan yrittäjien ja metsänomistajien välistä tiedonvaihtoa sopivista keruualueista.

◇ Sanna-Mari Renfors ja Jaana Ruoho,
Satakunnan ammattikorkeakoulu

Kestävää liiketoimintaa luonnosta - mikroyrittäjien liiketoiminnan osaamistarpeet Suomessa

Luontoresursseja kestävästi liiketoiminnassaan hyödyntävät mikroyrittäjät tarvitsevat lisää liiketoimintaosaamista, sillä kapea liiketoimintaosaaminen estää kannattavan liiketoiminnan kehittämistä ja kuluttajien muuttuvaan kysyntään vastaamista. Tutkimuksen tavoitteena on tunnistaa kyseisten mikroyrittäjien liiketoiminnan osaamistarpeet Suomessa. Tutkimus on osa Keskisen Itämeren alueella (Suomi, Ruotsi, Viro, Latvia) toteutettavaa vihreän yrittäjyyden (green entrepreneurship) NatureBizz-hanketta, jossa tutkimustulosten perusteella luodaan ja toteutetaan neljän maan yhteinen täydennyskoulutusohjelma.

Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla kehittäjäorganisaatioita (n=6) sekä alan mikroyrittäjiä (n=8). Lisäksi ajankohtaiset kansalliset ja maakunnalliset strategiat ja toimintaraportit (n=12) sekä ammatilliset opetussuunnitelmat (n=5) hyödynnettiin aineistona. Tutkimusaineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin avulla muodostaen aineistolähtöisesti tarvittavaa liiketoimintaosaamista kuvaavia kategorioita.

Tulosten mukaan ns. vihreiden mikroyrittäjien liiketoimintaosaaminen muodostuu seuraavista kategorioista: 1) korkean lisäarvon tuotteiden tuotteistaminen, 2) kestävä kuluttajaviestintä, 3) jakeluketjun hallinta, 4) brändihallinta, 5) digiosaaminen ja 6) talousosaaminen. Vientiosaaminen muodostui kategorioita läpileikkaavaksi teemaksi. Raaka-aineiden jatkojalostaminen kysyntään vastaaviksi ja innovatiivisiksi tuotteiksi sekä kyky brändätä itsensä, yrityksensä ja tuotteensa ovat tärkeitä osaamisalueita. Merkittäväksi koettiin yrittäjien kyky informoida ja ohjata kuluttajia tuotteista ja tuotteiden käytöstä. Jakeluketjun toimijoiden tunnistaminen ja ymmärrys heidän tehtävistään nähtiin tarpeelliseksi.

Niin sanottujen vihreiden yrittäjien liiketoiminta pohjautuu heidän kestäviin ja eettisiin arvoihinsa, jotka myös työntekijät, jakeluportaan toimijat sekä kuluttajat usein jakavat. Tämän vuoksi horisontaalisen liiketoimintaosaamisen lisäksi kestävään kehitykseen liittyvä osaaminen ja kestävät arvot ovat olennaista integroida osaksi koulutusta.

◇ Gun Wirtanen Seinäjoen Ammattikorkeakoulu / Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti & Hannele Suvanto, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti & Marja Kallioniemi ja Jarkko Niemi, Luonnonvarakeskus

Sisäiset ja ulkoiset bioturvallisuustoimenpiteet eläintiloissa ovat kannattavia ja parantavat tilojen kestävyttä

Eläintautitilanne suomalaisilla eläintiloilla on hyvällä tasolla, mutta tautitorjunnan ylläpitäminen kasvavilla ja erikoistuneemmilla tiloilla edellyttää bioturvallisuustoimien jatkuvaa kehittämistä. Puutteellinen bioturvallisuus on merkittävä kustannusriski, joka näkyy lisääntyneenä eläintautien esiintyvyytenä.

Yksittäisen tilan osalta taudinpurkaukset (eli epidemiat), kuten lintuinfluenssa, afrikkalainen sikarutto ja kryptosporidioosi voivat aiheuttaa tuottajalle merkittäviä tappioita nostamalla tuotantokustannuksia tai pahimmillaan merkitä tuotannon lopettamista kokonaan. Ihmisten ja autojen liikenne tiloilla ja tilojen välillä kasvattaa mahdollisuuksia taudinpurkauksiin ja taloudellisiin seuraamuksiin.

Panostukset sekä sisäiseen että ulkoiseen bioturvallisuuteen, kuten toimivaan liikenteeseen, hyvään hygieniaan, eläinten ostoketjujen suunnitteluun sekä eläinsuojien puhdistukseen pesuineen ja desinfiointeineen, vaikuttavat suoraan eläintuotannon tuottavuuteen, eläinten hyvinvointiin ja tilojen kilpailukykyyn. Sisäinen tautisuojaus liittyy tautien hallintaan ja ulkoinen tautisuojaus on puolestaan tärkeää uusien taudinaiheuttajien estämiseksi.

"Kotieläinalalle kilpailukykyä bioturvallisuudesta" -tiedon siirtohankkeessa välitetään kohderyhmille Etelä-Pohjanmaalla, Keski-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla tietoa muun muassa seminaarien, webinaarien, pienryhmätapaamisten ja bioturvallisuustreffien muodossa sekä hankkeen tuottamien videoiden ja toimintaoppaan avulla. Hankkeen tiedotuskielet ovat suomi ja ruotsi. Esityksessä näytetään hankkeen toteutuneista toiminnoista "makupaloja" tilojen kestävyuden parantamiseksi.

◇ Niko Rätty, Hanna Tuomisto ja Toni Ryyänen, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Ruokajärjestelmien haasteet, solumaatalous ja muuttuvat maaseudut

Globaalit väestön kasvun, ilmastonmuutoksen ja kotieläintuotannon haasteet muodostavat viheliäisen ongelmavyöhyden, joka muokkaa ruokajärjestelmiä. Uudet teknologiat ovat keskeisiä haasteiden ratkaisemisessa: esimerkiksi solumaataloudella viitataan tapaan tuottaa ruokaa eläinten ja kasvien sijasta soluviljelyteknologioilla bioreaktoreissa. Uusien ratkaisujen hyödyntäminen haastaa myös Suomen maaseutuja: millaisia muutokset ovat ja kuinka ne vaikuttavat toteutuessaan?

Esityksen lähtökohtana on oletus solumaatalouden kaltaisten teknologioiden yleistymisestä ja ruokajärjestelmien muutosten vaikutuksista maaseutuihin. Solumaatalouden yhteiskunnallisista hyödyistä ja haasteista ei ole vielä arvioita tai tutkimusta maaseutujen yhteydessä, joten mahdollisia vaikutuksia hahmotellaan tulevaisuuden skenaarion avulla. Tulevaisuuden ruokajärjestelmien teknologiat perustuvat arvovalinnoille, joita ei ole vielä tehty: niihin liittyy eettisiä ja moraalisia tekijöitä, jotka ohjaavat esimerkiksi tuotantoeläinten tehtäviä osana ruoantuotantoa. Maaton ja eläimetön solumaatalous johtaa ekologisiin muutoksiin, jotka vaikuttavat luonnon monimuotoisuuteen. Kestävämmän ruokajärjestelmän toteuttaminen jäsentää uudelleen ruoantuotantoa. Solumaatalous on vuodenaika- ja paikkariippumatonta sekä perustuu suljettuun ravinnekiertoon.

Skaalautuvat, hajautetut ja pienimuotoisen tuotannon mahdollistavat menetelmät lisäävät muutosjoustavuutta maaseuduilla. Perinteisten ja uusien tuotantomuotojen teknologiayhdistelmät tukevat toisiaan esimerkiksi luonnonmukaisia viljelymenetelmiä, kestäväää energiantuotantoa ja solumaataloutta yhdistävissä ratkaisuissa. Muutos vaikuttaa myös talouteen ja työpaikkojen sijoittumiseen alueilla. Muutos haastaa perinteistä tuotantoa, mutta luo toimeliaisuutta solulinjojen ja -pankkien ylläpitämiseen, sekä soluviljely-yrittämiseen. Olennaisia kysymyksiä skenaariossa ovat, millaisia valmiuksia tulevaisuuden radikaalisti kestävämpi ruokajärjestelmä vaatii (solu)viljelijöiltä ja miten alueellisesti tasa-arvoista kehitystä voidaan tukea yhteiskunnallisella tasolla?

◇ Susanna Kujala ja Outi Hakala,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Agroekologisten symbioosien verkosto aluetalouden näkökulmasta

Ruokajärjestelmää pyritään viemään kestävämpään suuntaan monin eri keinoin. Agroekologinen symbioosi (AES) on ravinne- ja energiaomavarainen alueellinen ruokajärjestelmä, jonka avulla pyritään kestäväan ja ravinteita kiertävään tapaan tuottaa ruokaa. Tarkemmin määriteltynä agroekologinen symbioosi tarkoittaa toimintatapaa, jossa ruoka tuotetaan ja jalostetaan yritysten paikallisena yhteistyönä niin, että ruoantuotannon ravinnevirrat kiertävät ja energiaomavaraisuus perustuu kierrätettävien biomassojen biokaasutukseen. Agroekologisten symbioosien verkostot -hankkeessa monistetaan toimintamallia kunta- ja aluetasolla.

Hankkeen yhtenä tavoitteena on tuottaa uutta tietoa agroekologisten symbioosien verkoston aluetaloudellisista vaikutuksista. Tarkastelualueena on Mäntsälän kunta. Menetelmänä järjestelmän aluetaloudellisten vaikutusten arvioinnissa käytetään yleisen tasapainon RegFin-simulointimallia, jonka avulla voidaan arvioida järjestelmän aikaansaamat vaikutukset aluetalouteen kerrannaisvaikutuksineen esimerkiksi rahassa ja työpaikoissa mitattuna. Aineistona hyödynnetään muun muassa alueelta kerättyjä tietoja julkisektöiden käyttämän ruoan paikallisuusasteesta ja siihen liittyvästä potentiaalista sekä alueen biomassamäärien mahdollistamasta biokaasuverkostosta. Laskelmissa huomioidaan biokaasuverkoston investointi- ja käyttövaihe, julkisten ruokahankintojen paikallisen osuuden kasvu, energiaomavaraisuuden kasvu sekä monipuolimpi tuotanto alueella. Aikaisemmin toteutetun Palopuron pilotin perusteella järjestelmän odotetaan vaikuttavan positiivisesti aluetalouteen.

◇ Leena Viitaharju ja Merja Lähdesmäki,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Uusia paikallisia makuja julkiselle sektorille

Julkinen sektori on pk-elintarvikeyrityksille vielä nykyään melko vähän käytetty myyntikanava, mutta se voisi tarjota suuriakin mahdollisuuksia myös pienille yrityksille. Tuotteisiin liittyvät odotukset ja toiveet ovat kuitenkin julkisella sektorilla hyvin erilaiset vähittäiskauppaan verrattuna. Tavoittaakseen julkisen sektorin markkinat pienten yritysten on pystyttävä muokkaamaan toimintaansa ja uudistumaan eli innovoimaan. Innovaatio on monivaiheinen prosessi, jossa organisaatio muuttaa ideat uusiksi tai parannetuiksi tuotteiksi, palveluiksi tai prosesseiksi edistääkseen omaa kilpailuasemaansa markkinoilla ja erottuakseen kilpailijoistaan. Innovaatiot voivat olla radikaaleja uudistuksia tai vähittäin tapahtuvia muutoksia. Elintarvikealalla, ja erityisesti pienyrityskentässä, innovaatioissa on yleensä kyse vähitään tapahtuvista muutoksista.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan pienten elintarvikealan yritysten innovaatiostrategioita, joita ne käyttävät päättäkseen julkisen sektorin tavarantoimittajiksi. Perinteisesti innovaatioiden tutkimus on keskittynyt radikaaleihin, teknologiapainotteisiin innovaatioihin suuryrityskontekstissa. Innovaatiotutkimus pienissä yrityksissä taas ei ole ollut kiinnostava tutkimuskohde siitäkään huolimatta, että monet pitävät pieniä yrityksiä jopa innovatiivisimpina kuin suuria, sillä pienet yritykset ovat suuria yrityksiä joustavampia toiminnassaan ja täten valmiimpia vastaamaan markkinoiden muutoksiin ja tarpeisiin. Tutkimuksen aineisto koostuu 28 haastattelusta, joista puolet tehtiin elintarvikealan yrityksissä ja puolet näiden yritysten julkiskeittiöasiakkaan luona. Tutkimuskohteena on siis 14 yhteistyössä kehitettyä innovaatiota. Haastateltaviksi valittiin innovaatoratkaisuiltaan erilaisia tapauksia. Yhteistyössä tapahtuvat innovaatiot ovat ainakin viime päiviin saakka olleet alihyödynnetty toimintamalli pienissä elintarvikealan yrityksissä.

◇ Päivi Töyli,
Turun yliopiston Brahea-keskus

Markkinavuoropuhelu ja ympäristökriteerit osana julkisia hankintoja

Valtakunnallisessa Maaseudun toimijoiden hankintaosaaminen vahvaksi (MAHVA) -hankkeessa tavoitteena on antaa eväitä pk-yritysten ja julkisten hankkijoiden uusiin yhteistyökumppanuuksiin, markkinavuoropuhelun käymiseen sekä nostaa esiin innovatiivisia hankintoja, joissa hyödynnetään sekä ympäristöön että sosiaalisiin kriteereihin liittyviä näkökulmia. Tavoitteena on myös lisätä pk-yritysten välisiä yhteistyökumppanuuksia, tietoa julkisten hankintojen mahdollisuuksista ja rohkeutta lähteä mukaan julkisten hankintojen kilpailutuksiin. Hanke on edelleen käynnissä, joten esityksessä keskitytään nostamaan esiin muutamia havaintoja ja esimerkkejä.

Hankkeen tarve pohjautuu 1.1.2017 voimaan tulleeseen hankintalainsäädäntöön, jossa korostetaan muun muassa aktiivista markkinavuoropuhelun käymistä. Sen kautta ostajilla on mahdollisuus kertoa, millaisille tuotteille ja palveluille on tarvetta ja toisaalta yritykset voivat kertoa, millaisia tuotteita ja palveluita on jo olemassa. On tärkeää, että markkinavuoropuhelun kautta keskustellaan yhteisistä tavoitteista ja kriteereistä sekä kuullaan samalla myös esimerkkejä siitä, miten muualla asioita on toteutettu. Tätä vuorovaikutusta tukee MAHVA-hankkeen eri puolilla Suomea järjestettävät hankintatreffit.

MAHVA-hankkeessa keskitytään myös huomioimaan ympäristöön ja sosiaalisiin näkökulmiin liittyviä valintaperusteita ja etsimään sekä avaamaan niiden pohjalta tehtyjä kriteereitä. Hankkeessa keskitytään neljään teemaan: energia, kuljetukset, ruoka ja ympäristö. Näistä ruokaan ja kuljetuksiin liittyviin hankintoihin on tehty ohjeistuksia liittyen ympäristökriteerien käyttöön ja huomioimiseen. Näihin liittyviä esimerkkejä avataan esityksessä. Jo olemassa olevien mallien pohjalta hankkeessa etsitään asiantuntijatyöpajojen ja hankintatreffien kautta käytännön esimerkkejä kriteereistä myös energia- ja ympäristöpalveluihin liittyen.

TYÖRYHMÄ 4: Osallistuva ja integroituva maaseutu

Työryhmän vetäjä: Pasi Saukkonen,
Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia, Itä-Suomen yliopisto

Maaseutupolitiikkaa on pyritty integroimaan aiempaa tiiviimmin osaksi alueiden kehittämistä. Tämä näkyy esimerkiksi maaseutu-, kaupunki- ja saaristopolitiikan rinnakkain laadittuina toimenpideohjelmina, EU:n kehittämisohjelmien kohdalla vahvempana pyrkimyksenä aluetasolla tiivistää rakennerahastojen ja maaseuturahaston yhteistyötä. Poliittikatasolta toimijatasolle tultaessa suuntauksena on paikallisten ihmisten aktivoiminen ja mukaan ottaminen kehittämiseen, niin sanottu osallistaminen. Nyt vallalla olevassa näkemyksessä osallistamisen arvioidaan olevan yksi kuntien ja alueiden – etenkin maaseudun elinvoiman keskeinen lähde.

Työryhmässä keskustellaan maaseutupolitiikan suunnista sekä osallistavasta kehittämisestä. Alustukset käsittelevät maaseutupolitiikan asemointia Ruotsin tuoreeseen reformiin peilaten sekä maaseutujen ja kaupunkien suhteiden muutoksia alustatalouden maailmassa (case Japani). Toimijoiden osallistamista maaseudun elinvoiman turvaamisessa konkretisoidaan Joensuun maaseutuohjelman kokemusten perusteella. Lopuksi käsitellään yhtä keskeistä maaseututilan käyttöä koskevaa keskustelua eli vapaa-ajan asukkaita ja heidän integroimistaan mökkikuntaansa.

◇ Leo Granberg, Helsingin yliopisto

Havaintoja Ruotsin maaseutupolitiikan reformista 2019

Ruotsin maaseutupolitiikka on noussut yllättävän suuren huomion kohteeksi parin viime vuoden aikana. Se esiintyy osana aluepolitiikkaa mutta myös itsenäisenä politiikka-alana. Esityksessäni pyrin etsimään syitä tähän aktiivisuuden sekä hahmottamaan niitä muutoksia, joita oikeasti on käynnissä. Asian poliittiseen taustaan kuuluu Sverigedemokraattien kannatuksen kasvu, jossa maaseudun tyytymättömyyden on osoitettu näyttelevän merkittävää osaa. Ilmiö muistuttaa siis Suomen kokemuksia vuoden 1968 parlamenttivaaleista, joissa Vennamo teki SMP:n läpimurron. Sitä voi kuitenkin verrata myös Ranskan le Penin Kansalliseen Liittoumaan ja keltaliivien liikkeeseen 2018-19, joka ei ota laantuaakseen.

Tammikuussa 2019 Ruotsiin muodostettiin vähemmistöhallitus, joka sopi ohjelmasta keskustan ja liberaalien kanssa - jotka siis eivät kuitenkaan istu hallituksessa. Maaseutupolitiikka on nostettu esiin erillisellä vuonna 2018 valmistuneella ohjelmalla ja tänä vuonna aloittaneen vaalien jälkeisen hallituksen lupauksilla.

Maaseutupolitiikan kohtalonkysymyksenä on nähdäkseni se, miten maaseutu hahmotetaan ja millainen tehtävä sille ollaan varaamassa tulevaisuuden yhteiskunnassa. Erityisen oleellista on ymmärtää maaseutu yhteiskunnan ekosysteemin ylläpitäjänä ja siihen liittyvien palvelujen tuottajana. Tähän on historialliset ja spatiaaliset perustelut. Viritän siis esityksessäni keskustelua siitä, miten maaseudun ja kaupungin suhteen uudelleenmäärittäminen on onnistunut Ruotsissa. Aineistona käytän viranomaisten ja puolueiden tuottamaa asiakirja-aineistoa sekä lehdistössä maaseutupolitiikasta käytyä keskustelua.

◇ Toni Ryynänen, Torsti Hyyryläinen ja Ryo Umeda,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Alustatalous muuttaa maaseutujen ja kaupunkien suhteita - Case japanilainen Furusato Choice -alusta

Tutkimme alustatalouden toimintaperiaatteiden soveltamista alueiden kehittämiseen. Digitaaliset alustat muuttavat talouden rakenteiden lisäksi paikkasuhteita. Alustatalous (platform economy) on tapa jäsentää taloudellista toimintaa: arvonmuodostuksen perusyksikkö on käyttökelpoiseksi tiedoksi jalostettava data. Alustayritykset ovat kevyemmän toimintatavan vuoksi taloudellisesti tehokkaampia kuin perinteiset yritykset, kasvua rajoittavia tekijöitä on vain vähän, ja ne pyrkivät monopoliasemaan kerätyn ja jatkojalostetun datan avulla. Alustat tuottavat ja ovat riippuvaisia verkostovaikutuksista. Ne myös hyödyntävät ristiintukemisen taktiikoita: osa palveluista on ilmaisia ja niitä ylläpidetään toisaalta kerätyillä tuloilla. Alustat näyttävät tyhjinä, tasavertaisina ja avoimina kohtaamistiloina, mutta niillä on selvät ja rajoittavat toimintapolitiikat.

Esimerkki talouden eri sektoreita yhdistävästä alustatalouden ratkaisusta alueiden kehittämiseen on japanilainen Furusato noozei -kotiseutulahjoitusjärjestelmä, jonka kautta kansalaiset voivat tehdä vapaaehtoisen rahalahjoituksen asuinkunnan ulkopuoliselle alueelle ja saada vastalahjoja. Järjestelmä on lisännyt kaupunkien ja maaseutujen toimijoiden vuorovaikutusta. Tarkastelemme laadullisen tapaustutkimuksen aineistoin ja menetelmin Furusato Choice -alustaa. Pienet kunnat ovat hyödyntäneet sitä paikallisten tuotteiden ja palvelujen markkinoinnissa, millä on ollut myönteinen vaikutus muun muassa maaseutumatkailuun.

Havaintojemme perusteella Furusato Choice -alustan toimintaperiaatteet liittyvät vuorovaikutuksen mahdollistamiseen (tiedon vaihtaminen alueesta ja sen toimijoista), konkreettisiin ja koettuihin hyötyihin (lahjoituksen vastalahjana paikalliset hyödykkeet), alueiden kehittämiseen, osallistumiseen (lahjoitusrahan käytön suunnittaminen) sekä sosiaaliseen ja kulttuuriseen paikkaan kiinnittymiseen (kotiseutuun liittyvät arvot ja tarpeet). Nämä tekijät tuottavat uudenlaista alustavälitteistä toimintaa, joka kanavoituu alueiden ja paikkojen väliseksi taloudelliseksi vuorovaikutukseksi.

◇ Pasi Saukkonen, Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia, Itä-Suomen yliopisto

Joensuun kaupungin maaseutualueiden kehittäminen

Joensuun kaupunki on laajentunut vahvasti 2000-luvun kuntaliitosten myötä. Kiihtelysvaaran ja Tuupovaaran kuntaliitoksessa vuonna 2005 Joensuun kaupungin maapinta-ala kasvoi 82 neliökilometristä 1174 neliökilometriin. Samalla asukastiheys aleni 643 asukkaasta 49 asukkaaseen per maaneliökilometri. Vuonna 2010 Pyhäselän ja Enon kuntien liittäminen jatkoi edelleen tätä aiemman kaupunkimaisen aluerakenteen muutosta. Maa-ala tuplaantui ja asukastiheys laski 30 asukkaaseen per maaneliökilometri. Kuntaliitosten myötä toimijakenttä myös laajeni siten, että mukaan tuli monenlaisia uusia maaseutuymäristössä toimivia yhdistys- ja kylätoimijoita.

Nyt käynnissä oleva Joensuun kaupungin maaseutuohjelma 2016-2020 on kaupungin kolmas, erityisesti maaseutualueita koskeva kehittämisohjelma. Aiemmat ohjelmat, 2005-2009 ja 2010-2015, liittyivät kuntaliitosten jälkeiseen aikaan ja sitä kautta niillä oli myös omia sisällöllisiä vaatimuksia ja reunaehtoja (esimerkiksi niin sanotut liitosten porkkanarahojen käyttö).

Nykyinen ohjelma on jatkumoa aiempien ohjelmien toteutukselle, mutta ilman kytkentää kuntaliitokseen. Ohjelman toimintamuotoja ovat 1) kehittämistoimien hankkeistaminen ja 2) maaseutualueiden kehittämistoimet kaupungin perustoimintana. Kaupunki ohjaa maaseutuohjelman toimenpiteiden toteuttamiseen vuositasolla 60 000 – 100 000 euroa.

Tehdyllä ohjelman väliarvioinnilla tarkasteltiin, mitä tuloksia ja vaikutuksia ohjelmalla on aikaan saatu Joensuun kaupungin laajojen maaseutualueiden kehityksessä. Arvioinnin tavoitteena oli myös lisätä tietoisuutta ohjelmasta niin kohdealueilla kuin kaupungin päättäjien ja virkamiestenkin keskuudessa. Tavoitteena oli myös osoittaa suuntaa ohjelmalle ja sen painotuksille toteutuksen loppupuolelle ja sen jälkeisille maaseudun kehittämistoimille Joensuussa.

◇ Manu Rantanen, Susanna Kujala ja Elina Paulus, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Mobiilisovellus vapaa-ajan asukkaiden osallisuuden parantamisen ja joukkoistamisen välineenä

Koska monet vapaa-ajan asukkaat ovat kirjoilla toisessa kunnassa, heidän osallistumisensa mökkikuntien elämään ja ajankohtaisen tiedon saaminen paikallisista palveluista on vaikeaa. Heidän näkemystensä kulkeutuminen kuntien päätöksentekoon on yksittäisten kyselyjen ja vaihtelevasti toimivien mökkiläistoimikuntien varassa. Erityisenä haasteena on nuorempien vapaa-ajan asukkaiden saavuttaminen. Tietoja vapaa-ajan asukkaiden käyttäytymisestä ja näkemyksistä tarvitaan, jotta esimerkiksi palveluiden kysyntä ja tarjonta saataisiin kohtaamaan entistä paremmin.

Ajallisesti ja tilallisesti jatkuvasti muutoksessa oleva ilmiö asettaa haasteita tutkimustiedon hankkimiselle. Kokeilimme modernin mobiiliteknologian mahdollisuuksia ratkaista edellä mainittuja kysymyksiä. Geospaatialisella informaatiolla, jossa on sekä tilallinen että temporaalinen ulottuvuus, on viime vuosina lisätty osallistumismahdollisuuksia. Vapaaehtoista maantieteellistä informaatiota (VGI) puolestaan saadaan tutkimustarkoituksiin käyttäjiä joukkoistamalla.

Mökkilaiturilla –mobiilisovellusta testattiin kesällä 2019 Etelä-Savossa. Vapaa-ajan asukkaiden pilottiryhmä koekeli mobiilisovellusta muun muassa tiedon hakemiseen ajankohtaisista tapahtumista. Samalla toteutettiin pienimuotoinen selvitys palvelujen käytöstä. Tarkoituksena oli selvittää, miten mobiilisovellus toimii vapaa-ajan asumisen kontekstissa ja mitä etua olisi tutkimusdatan keräämisen näkökulmasta mobiilisovelluksen käyttämisestä. Palvelujen käyttöä koskevan selvityksen tarkoituksena oli tarkastella ja vertailla eri elämänvaiheissa olevien vapaa-ajan asukkaiden palveluiden käyttöä mökkiseudulla. Alustavien tulosten perusteella mobiilisovelluksen avulla on mahdollista saavuttaa pienellä markkinoinnilla monia kiinnostuneita erityisesti nuoremmista, alle 50-vuotiaiden ikäluokista. Vastausprosentti jää kuitenkin helposti melko alhaiseksi, mikä edellyttää panostamista sovelluksen käyttäjien aktivointiin ja kiinnostaviin sisältöihin.

TYÖRYHMÄ 5: Maaseutu eilen, tänään, huomenna

Työryhmän vetäjä: Sulevi Riukulehto, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Ihmiset ja yhteisöt elävät ajassa. Myös maaseutu on jatkuvien päällekkäisten, peräkkäisten ja toisiinsa limittyneiden muutosprosessien vaikutuksen alainen. Menneisyyden tapahtumista voidaan oppia, ja ne vaikuttavat tulevaisuuteen ohjaavana polkuna. Tänäisiä mahdollisuuksia ei voida kuvata oikein ilman ajallista ymmärrystä. Työryhmä toivottaa tervetulleiksi kaikki puheenvuorot, joissa yhdistyvät maaseutu ja aika. Käsitteellisessä keskiössä voi olla jokin yksittäinen historian tapahtuma, rakenne, suhdanne, kertomus, perinne, muutos, kehityskulku, kulttuuriperintö tai odotus. Yhdistävää on ajallinen tulokulma.

◇ Aapo Jumppanen, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Ilmajoen kylästä Avaruuden pääkaupungiksi – Ajallista pohdintaa Seinäjoen suhteesta ympäröivään maaseutuun ja maakuntaan

Tämä aluehistorian piiriin kuuluva esitys tarkastelee Seinäjoen kaupungin ja ympäröivän eteläpohjalaisen maaseudun vuorovaikutusta 1500-luvulta tähän päivään, ja erityisesti vuosia 1960-2019.

Seinäjoki oli alkujaan yksi Ilmajoen sivukylä. Östermyran tehdaskartanon perustamista alueelle vuonna 1789 on pidetty lähtölaukauksena itsenäisen kunnan muodostumiselle, minkä aseman Seinäjoki saavutti vuonna 1868. Raudan ja ruudin valmistus tehtaassa tarjosi työtä ja tavaratilauksia lähiseutujen asukkaille. Välit eivät olleet kuitenkaan ongelmattomat. Konflikteja syntyi esimerkiksi maanomistuksesta, mutta myös kielikysymys hiersi.

Seuraava vaihe Seinäjoen kehityksessä koitti vuonna 1882. Tällöin Seinäjoesta tuli rautatieliikenteen risteysasema Tampereen ja Vaasan välillä. Asemanseudun ympäristöön syntyi uusi taajama, joka palveli koko maakuntaa. Toisaalta myös maaseudun ja kaupungin vastakkainasettelu korostui. Kotieläimiä jäi junien alle, ja "maalaiset" kostivat kantamalla rojua raiteille. Rautatieläisten palkkatyöhön perustava

elämäntapa herätti sekin ihmetystä. Juopa rautatieläisten ja maalaisten välillä olikin yksi syy Seinäjoen jakautumiseen maalaiskunnaksi ja kauppalaksi vuonna 1931.

Seinäjoen kaupungin perustaminen vuonna 1960 kuvattiin juhlapuheissa koko suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan yhteiseksi hankkeeksi. Kaupungin kasvaessa sen yhteydet maaseutuun ovat toisaalta höllentyneet, toisaalta tulleet entistä läheisimmiksi. Esimerkiksi liitoskunnat Peräseinäjoki, Nurmo ja Ylistaro olivat leimallisesti maaseutuvaltaisia. Maaseutumaisuus on näkynyt myös poliittisten voimasuhteiden muuttumisessa.

Seinäjoen seutukunnan vahvasta ydinmaaseutuluoonteesta huolimatta on puhuttu "Komiasta kaupunkiseudusta" ja keskuskaupungin osalta "avaruuden pääkaupungista". Toisaalta agraarijuuret näkyvät edelleen vahvasti kaupungin elinkeinoelämässä elintarviketeollisuuden kautta. Seinäjoen suhde maaseutuun ja maaseutumaiseen maakuntaan onkin historian saatossa ollut yhtä monitasoinen kuin kaupunginjohdon "We have plenty of space" twiittaus Teslan toimitusjohtajalle Elon Muskille.

Nälkävuosien paikalliset selviytymisstrategiat – Kuortane vuonna 1868

Tässä esitelmässä tarkastelen nälkävuosien selviytymisstrategioita yhden kunnan tasolla.

1860-luvun ns. suuria nälkävuosia on kuvattu Länsi-Euroopan viimeiseksi rauhanajan nälkäkatastrofiksi. Pahimpana vuonna 1868 aliravitsemukseen ja tauteihin kuoli lähes 138 000 suomalaista, vajaa 8 prosenttia Suomen noin 1,8 miljoonasta asukkaasta.

Etelä-Pohjanmaalla, Suomenselän vedenjakajaa vasten sijaitseva Kuortaneen kunta oli nälkävuosien aikaan n. 2 800 asukkaan pienehköjen talojen vauras maaseutupaikajä. Kuortane selvisi kevään ja kesän 1868 kuoleman aallosta selvästi vähemmällä kuin lähiympäristönsä. Vuonna 1868 siellä kuoli 4,9 % väestöstä, kun esimerkiksi noin 50 kilometrin päässä Ähtärissä (9,3 %) ja koko Kuortaneen piirilääkəriipiirissä keskimäärin (9,6 %) luku oli lähes kaksinkertainen. Naapurikunnassa Alajärvellä (12,9 %) tilanne oli vielä huonompi.

Viimeaikaisessa nälkävuositutkimuksessa ovat korostuneet muun muassa kansainvälinen vertailu, yhteiskuntaa sadonmenetyksille altistaneiden piirteiden tutkimus sekä nälkävuosien tarkastelu osana pitempiäaikaista historiallista kehitystä.

Kuortaneellakaan vuonna 1868 kärjistyneet ongelmat eivät syntyneet yhtäkkiä, vaan kasaantuivat monen vuoden kuluessa. Samalla tavoin katovuosien paikalliset selviytymisstrategiat olivat pitkäaikaisia. Niitä voidaan kuitenkin paremmin havaita ja tarkastella vuoden 1868 kaltaisissa ääriolosuhteissa.

Olennaisen tärkeäksi selviytymisstrategiaksi osoittautuu elinkeinorakenteen monipuolisuus. Kuortaneella elantoa oli jouduttu ja totuttu hankkimaan useammasta lähteestä tilanteen mukaan.

Monialaisen elinkeinorakenteen taustalla ja rinnalla vaikutti esikapitalistinen arvojärjestelmä. Se merkitsi mm. säästäväisyyden, laillisuuden ja itsellisyuden ihanteita ja toimintamalleja. Säästäväisyyden ansioista Kuortaneella riitti viljaa vielä keväällä 1868. Laillisuus ja itsellisyys puolestaan ohjasivat kerjäläisongelman seurakuntaakohtaiseen hoitamiseen, muuttoalittiuteen huonojen aikojen kohdatessa sekä omien ratkaisujen hakemiseen sen sijaan että olisi luotettu kruunun apuun.

Tuulivoimaloita ja pyöröpaaleja, purkamista ja rakentamista: Maaseudun kulttuurimaiseman muuttuminen Teuvalla vuodesta 1950 eteenpäin valokuvissa ja kokemuksissa.

Muutos on olennainen osa ihmistä ympäröivää maisemaa. Mutta jokaista ihmisen ympäristössä tapahtuvaa muutosta ei pidetä luonnollisena, hyvänä ja asiaan kuuluvana. Joidenkin muutosten takia ihmisen ja hänen ympäristönsä välinen suhde kärsii. Yhdistämällä eri tiedesuuntauksia tutkin väitöskirjassani maaseudun kulttuurimaisemassa 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä alkaen tapahtuneita muutoksia Teuvalla Etelä-Pohjanmaalla. Hyödynnän humanistisen fenomenologisen ympäristöestetiikan teorioita sekä näkökulmia matemaattis-luonnontieteellisessä kontekstissa toimivaan kulttuurimaantieteeseen ja sen parissa tehtävään maisemantutkimukseen.

Analysoin maiseman muutosta ensin vanhojen teuvalaisesta historiallisesta arkistosta saamani valokuvien avulla ja vertaan niitä uusiin itse ottamiini valokuviin paikkakunnalta. Kuvissa näkyy keskeisiä paikkakunnalla tapahtuneita kulttuurimaiseman muutoksia. Koska valokuva on ympäristön tutkimisessa rajallinen väline, tutkimukseni oleellinen osa on myös selvittää, miten paikkakunnan asukkaat ovat itse kokeneet esteettisen ympäristönsä muutoksen. Heidän kokemustaan suhteessa kulttuurimaisemaan selvitän paikallisten asukkaiden omien kertomusten avulla. Hyödynnän aineistonkeruussa Ruralia-instituutissa kehitettyä maaseutututkimukseen soveltuvaa etnografista menetelmää eli virikekeskusteluita.

Kaiken keräämäni aineiston avulla analysoin, miten teuvalainen kulttuurimaisema on muuttunut tutkimusaikana. Selvitän estetiikan, kulttuurimaantieteen ja maisemantutkimuksen kirjallisuuteen tukeutuen, miten maiseman muutokset vaikuttavat ihmiseen. Ja lopulta analysoin tutkimusaineiston perusteella, mikä merkitys maisemalla sekä sen muuttumisella on paikkakunnan asukkaille Teuvalla.

Historiatietoisuuden konstruointi keskusteluaineistoista

Historiatietoisuus on Georg Wilhelm Friedrich Hegelin tunnetuksi tekemä käsite, jota hän tarkastelee laajasti Historianfilosofiassa. Ihminen muokkaa, järjestää, käsittelee ja käsitteellistää elämismailmaansa ajallisessa kehityksessä oman tietoisuutensa varassa. Historiatietoisuuden avulla ihminen venyttää ajallista ulottumaansa kauas kuoleman ja syntymän yli. Ihminen tulee osaksi elämäänsä suurempaa ajallista kokonaisuutta.

Historiatietoisuus voidaan tavoittaa narratiiveista. Kertomuksissa oma ja yhteisesti hyväksytty historiatietoisuus välitetään muille yhteisön jäsenille. Jokainen kertomus joutuu kunkin kuulijan oman historiatietoisuuden testaamaksi. Kertomusta verrataan omiin muistoihin ja aiemmin kulttuuriin kertomuksiin. Historiatietoisuus kehittyy.

Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti keräsi vuosina 2017–2018 Töysästä kuva-, sana- ja äänivirikkeillä motivoitun keskusteluaineiston, jossa tarkoituksena oli töysäläiseen historiatietoisuuteen perustuvan paikallisen metanarratiivin rakentaminen. Virikkeillä herätettiin keskusteltavaksi lapsuudenmuistoja, yhteisiä tärkeitä kertomuksia, perinteitä ja odotuksia. Kymmeneen keskusteluun osallistui yhteensä 79 informanttia. Keskustelujen perusteella konstruointiin tulkinta töysäläisestä kotiseutukokemuksesta, ja se raportoitiin kertomusmuodossa. Raportoinnissa ajallisuuteen otettiin viisi näkökulmaa: 1. ajallisuus tapahtumien sarjana muistoissa, 2. tapahtumien tulkinat töysäläisten yhteisissä kertomuksissa, 3. ajallisuus perintönä, 4. tilan ajallisuus ja 5. nostalgia. Muodostettiin metakertomus Töysästä ja töysäläisyydestä ajallisesti ymmärrettynä, muistettuna ja koettuna kotiseutuna.

TYÖRYHMÄ 6: Nuorten tulevaisuudennäkymät sekä polut työhön ja yrittäjyyteen

Työryhmän vetäjä: Juha Rutanen, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Työryhmän esityksissä tarkastellaan keinoja vaikuttaa nuorten tulevaisuudennäkymiin maaseudulla elämänvalintojen, opiskelun, työelämän sekä yrittäjyyden näkökulmista. Nuorille luotuihin opiskeluun ja työelämään ohjaaviin palveluihin haetaan uusia rakenteita ja toimintamalleja, jotka soveltuvat myös erilaisten maaseutualueiden tarpeisiin. Löydetäänkö keinoja saada nuoria kiinnittymään ja työllistymään tai toimimaan yrittäjinä maaseudulle kaupunkeihin muuton sijaan? Haasteita ratkaistaan esimerkiksi digitalisaation avulla sekä kehittämällä yhteistyötapoja työnantajien ja oppilaitosten välillä.

◇ Olli Lehtonen, Itä-Suomen yliopisto / Luonnonvarakeskus & Toivo Muilu, Luonnonvarakeskus

Nuorten Ohjaamo- ja työpajapalveluiden saavutettavuus maaseudulla

Nuorten palvelutarpeiden ja yhteiskunnan heille tarjoamien palveluiden kohtaamisessa on kysymys alueellisen tasa-arvon toteutumisesta. Viime vuosina erityisesti maaseudulla asuvat nuoret ovat jääneet palveluiden keskittyessä ja etääntyessä katveeseen, jolle on tunnusomaista palveluniukkuus, ja siten alueellisen tasa-arvon toteutumattomuus. Nuorille suunnatuissa palveluissa niukkuus voi olla arvioitua suurempaa, koska näistä palveluista ei ole olemassa tutkimustietoa tai kartoitusta.

Nuorille suunnattujen palveluiden saavutettavuuden analysointi on tärkeää, koska nuorten elämään liittyvillä päätöksillä on kauaskantoisia vaikutuksia niin koulutuksen kuin työelämän näkökulmista. Nuorten palvelujen heikko saavutettavuus voi viivästyttää nuoren hakeutumista esimerkiksi koulutukseen tai työelämään. Siksi onkin tärkeää ymmärtää, miten nuorten palvelut ovat saavutettavissa eri puolilla Suomea ja erityisesti maaseudulla, jossa nuoret elävät palveluniukassa ympäristössä. Kysymys linkittyy suoraan maaseudun tulevaisuuteen, jota keskeisesti nuoret määrittävät.

Kysymme tässä tutkimuksessa, mikä on paikkatietoanalyysin perusteella nuorten Ohjaamo- ja työpajapalvelujen saavutettavuus ja millä tavoin sitä voitaisiin parantaa? Kysymystä täsmennetään tarkastelemalla, millaisilla palveluratkaisuilla maaseudulla asuvat nuoret voitaisiin saavuttaa mahdollisimman kattavasti. Rääätälöimme tutkimuksessa alueelliset palvelumallit nuorten Ohjaamo- ja työpajapalveluille.

Menetelmällisesti tutkimus pohjautuu paikkatietoanalyysiin, kuten spatiaaliseen optimointiin ja päällekkäisyysanalyysiin. Palvelumallien rääätälöinti pohjautuu Ohjaamoiden ja työpajojen saavutettavuuteen, nuorten lukumääriin, joukkoliikenteen toimivuuteen ja arvioon digitaalisten palvelujen käyttömahdollisuuksista. Maaseutualueiden ominaisuuksien perusteella muodostui 3 ensisijaista pääpalvelumallia: fyysinen toimipiste, digitaalinen palvelu ja liikkuva palvelu. Tulokset on esitetty visuaalisesti tarinakarttoina.

Esitelmässä paneudutaan tarkemmin tutkimuksen tuloksiin ja niistä johdettuihin johtopäätöksiin.

◇ Jarna Heinonen, Ulla Hytti, Tommi Pukkinen ja Pekka Stenholm,
Turun yliopisto

Nuorten polut yrittäjyyteen maaseudulla

Elinvoimainen maaseutu on kansallinen voimavara. Toimivan maaseutuyhteisön edellytyksenä on tasapainoinen väestörakenne, minkä toteutumista vaikeuttaa nuorten muutto kaupunkeihin sekä väestön miesvaltaistuminen. Maaseudun elinkeinorakenne on muuttunut voimakkaasti 2000-luvulla, ja väestö-, ja elinkeinopohjan muutokset ovat johtaneet osaltaan maaseudun työpaikkojen ja työvoiman paikoin heikkoon kohtaamiseen. Maaseutualueiden kehitys on myös osin eriytynyttä. Viimeisimpänä haasteena maaseutujen kehityksessä on nuorten koulutuspaikkojen keskittäminen ja oppilaitosverkoston harveneminen. Toisaalta ammatillisen koulutuksen uudistukset voivat tarjota joustavia mahdollisuuksia koulutuksen kehittämiseksi, jos maaseudun erityistarpeet tunnistetaan.

Tätä taustaa vasten maa- ja metsätalousministeriö on käynnistänyt hankekokonaisuuden, jonka painopisteinä ovat maaseudun nuorison työllistymisen polut. Tutkimuksessa tarkastellaan yrittäjyyttä nuoren uravaihtoehtona maaseutualueilla kolmesta näkökulmasta: yrittäjyyden polut eri kohderyhmissä, yrittäjyyden mallit sekä työssä oppiminen. Tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana ovat yrittäjämäiset kyvykkyydet. Tutkimus noudattelee viitekehystä, jossa yksilöiden taustatekijät, kuten koulutus, harrastukset, työkokemus ja roolimallit vaikuttavat koettuihin yrittäjämäisiin kyvykkyyksiin ja yrittäjyyden houkuttavuuteen, jotka ovat yhteydessä siihen, millaisena uravaihtoehtona yrittäjyys näyttäytyy maaseudun nuorille.

Yrittäjyyttä tarkastellaan ensisijaisesti nuoren työskentelynä omassa yrityksessään jossain vaiheessa elämäänsä. Samalla kuitenkin tunnistetaan yrittäjyys yksilön sisäisenä asenteena ja valmiutena toimia yrittäjämäisesti riippumatta työnteon organisointitavasta. Tutkimus perustuu kirjallisuuskatsaukseen, nuorille suunnattuun kyselyyn sekä yrittäjien ja julkisten toimijoiden haastatteluihin. Tutkimukseen on valittu kuusi case-aluetta eri puolilta Suomea. Nuorille suunnattu kysely on juuri toteutettu (n=402) ja aineiston analysointi on käynnissä. Tutkijatapaamisessa esitellään kyselyaineiston alustavia tuloksia johtopäätöksineen.

◇ Marja Enbuska ja Timo Suutari,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Maaseudun nuoret ja pk-yritykset ammatillisten oppimisympäristöjen yhteiskehittäjinä

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien määrä on 2000-luvulla vähentynyt ja oppilaitosten koko on kasvanut. Rahoitukseen on kohdistunut leikkauksia, ja muuttuneet rahoituskriteerit ohjaavat tiiviimpään elinkeinoelämäyhteistyöhön. Hiljattain voimaan tulleen ammatillisen koulutuksen reformilla pyritään vastaamaan työelämän tulevaisuuden tarpeisiin, vahvistamaan yksilöllisiä opintopolkuja ja yritysten roolia työssäoppimisen ympäristöinä. Huolta on kuitenkin herättänyt se, millainen ammatillisen koulutuksen tulevaisuus on etenkin maaseutualueilla.

Maaseudun nuoret ja pk-yritykset ammatillisten oppimisympäristöjen yhteiskehittäjinä -tutkimushankkeessa tarkasteltiin sitä, miten työelämässä oppimisen ympäristöjä voidaan kehittää maaseudulla. Tutkimuskohteet valittiin Etelä-Pohjanmaalta, Pohjois-Pohjanmaalta ja Pohjois-Karjalasta, joissa haastateltiin opettajia ja opiskelijoita kolmesta eri oppilaitoksesta. Lisäksi haastateltiin yrittäjiä, jotka tekevät yhteistyötä kyseisten oppilaitosten kanssa.

Haastatteluissa nousi esille se, että opettajat kokevat, ettei heillä ole riittävästi mahdollisuuksia osallistua työpaikoilla tapahtuvan työssäoppimisen tukemiseen. Kyse on resursseista ja siitä, että oppimista tapahtuu varsin laajalle alueelle hajautuneessa yritysverkossa. Haastatteluilla opiskelijoilla oli vaihtelevia kokemuksia työelämässä tapahtuvasta oppimisesta. Työpaikoilla saatu ohjaus ja tehtävien monipuolisuus vaihtelivat, mutta siitä huolimatta moni opiskelija totesi, että työelämässä oppii paremmin kuin oppilaitoksesta. Opiskelijat kaipaavat työelämässä oppimisen jaksoilta "oikeita töitä", työpaikkaohjaajan läsnäoloa ja työyhteisöön kuulumisen tunnetta.

Vaikka monilla oppilaitoksilla ja yrityksillä on tiiviit yhteistyösuhteet, kehitettävää riittää siinä, miten yritykset saadaan sitoutumaan koulutusvastuun jakamiseen yhdessä oppilaitosten kanssa ja millaisia yhteistyömalleja oppilaitosten ja elinkeinoelämän välille synnytetään.

◇ Urszula Ala-Karvia,
University of Helsinki Ruralia Institute

Demographic insights of rural youth in Finland

The trends in demographic structure of rural population, beyond the outmigration, has not been given much attention. Additionally, a national discussion has been raised on the pan-European trend of living alone, also among young adults. Coupled to the lowest fertility in Finnish history, there emerges also a question of changing trends in family formation and possible mismatch between regionally varying male and female population.

The Organisation for Economic Cooperation and Development considers Finland as one of the most rural countries in the organisation. This fact, together with the Nordic welfare state model of rather small and rapidly aging population makes Finland an interesting case study of demographic changes in rural areas. This presentation grasps the demographic insights of the youth of rural areas of Finland and its changes over the last few decades. The key question related also to the timely policy issues of living alone, as share of youth living alone in Finland is exceptionally high comparing to other European countries. With the threshold-based urban-rural spatial classification, defining the urban-rural areas in Finland has gone beyond the administrative boundaries, distinguishing between seven different urban-rural area classes. The demographic structures focusing on young population and selected rates of those different rural classes are presented in this paper.

The study benefits from the register-based population data by urban-rural area classification developed by the Finnish Environment Institute SYKE, publicly available via Statistics Finland. First, the changes and differences in total population in different rural areas are analysed, followed by gender difference and detailed age structure of the rural population and their living arrangements. The discussion will relate the findings to actual on-going policy debate and population trends.

TYÖRYHMÄ 7: Maaseudun eletty, koettu ja tuotettu oikeudenmukaisuus

Työryhmän vetäjät: Marika Kettunen ja Jukka Keski-Filppula, Oulun yliopisto

Maaseutu ja käsitykset maaseudusta ovat muutoksessa laajempien yhteiskunnallisten muutosten, kuten kaupungistumisen, talouden rakennemuutoksen ja väestön ikääntymisen myötä. Keskustelut maaseutujen muuttuvista maisemista, elinvoimaisuudesta ja elinolosuhteista herättävät myös kysymyksiä alueeseen ja tilaan kytkeytyvistä oikeudenmukaisuuksista ja epäoikeudenmukaisuuksista. Miten (epä)oikeudenmukaisuutta määritellään ja koetaan, millä konkreettisilla toimilla oikeudenmukaisuuden toteutumiseen pyritään vaikuttamaan? Entä mikä on paikallisen, alueellisen, valtion ja Euroopan unionin tason politiikan ja ratkaisujen rooli maaseutuihin vaikuttavan oikeudenmukaisuuden tuottamisessa?

Työryhmään toivotetaan tervetulleeksi niin tutkija- kuin kehittäjäpuheenvuoroja, joissa ollaan kiinnostuneita pohtimaan tilallisten ja alueellisten (epä)oikeudenmukaisuuksien tematiikkaa maaseudun näkökulmasta.

◇ Irene Kuhmonen, Jyväskylän yliopisto & Tuomas Kuhmonen, Turun yliopisto

Maaseudun kehittäminen kestävyystransition ilmentymänä

Euroopan Unionin maaseuturahaston puitteissa toteutettavalla maaseudun kehittämistyöllä tavoitellaan monenlaista vaikuttavuutta: maaseudun elinvoimaisuuden parantamista, yhteisöjen voimaantumista, yritysten kilpailukykyyn kehittymistä, ympäristönsuojelua, ilmastonmuutoksen torjuntaa ja resurssitehokkuutta. Työkaluja tavoitteiden saavuttamiseksi ohjelmatyöskentelyssä ovat maatilojen tuet, yritysten tuet sekä kehittämishankkeet. Sosioteknisten järjestelmien kestävyystransition tutkimus tarjoaa mielenkiintoisen analyttisen työkalun maaseutuohjelmien vaikuttavuuden tarkasteluun. Transition tutkimusten monitasotarkastelussa tutkitaan sitä, miten sosioteknisen järjestelmän valtavirta, regiimi, muuttuu maisematason muospaineiden saattamana. Järjestelmän transitiiossa regiimi voi joko muokautua vastaamaan uutta toimintaympäristöä, tai se voi korvautua osin tai kokonaan niche- eli suojattujen kokeilutai innovaatioympäristöjen toimijoilla, toimintatavoilla ja/tai tuotteilla.

Tässä esityksessä tarkastellaan maaseudun kehittämistyön vaikuttavuutta kestävyystransition tutkimuksen monitasotarkastelun näkökulmasta. Maaseudun kehittämisohjelmityön voidaan nähdä tavoitteidensa osalta toteuttavan kestävyystransitiona. Katsaus nojautuu kahteen alueelliseen, vuoden 2018 aikana toteutettuun maaseutusuunnitelmien väliarviointiin Itä-Suomessa ja Kaakkois-Suomen ja Hämeen alueella. Tarkastelu paljastaa, että maaseudun kehittämistyö ajaa kaksilla rattailla. Toisaalta maaseutuohjelmalla pyritään vahvistamaan olemassa olevaa regiimiä (esim. maatalouden tuet, suuri osa yritystuista ja osa hanketuista), toisaalta vahvistamaan kokeilu ympäristöjä (suuri osa hanketuista, osa yritystuista), joista osa voi heikentää vallitsevaa regiimiä. Nimenomaan kokeiluympäristöjen kehittyminen ja valtavirtaistuminen on kestävyystavoitteiden toteutumisen kannalta tärkeää, mutta niiden valtavirtaistumisen tiellä olevat esteet liittyvät olemassa olevan regiimin vahvuuteen. Näiden ristiriitojen tarkastelu voi avata mahdollisuuksia entistä vaikuttavammalle ja suunnitelmallisemmalle maaseudun kehittämistyölle.

◇ Marika Kettunen, Oulun yliopisto

Elinvoimaa maaseuduille, yhtäläisiä koulutusmahdollisuuksia kuntalaisille: toisen asteen koulutuksen muuttuvat merkitykset maaseudulla

Suomalaisen hyvinvointivaltion yhtenä kulmakivenä on pidetty alueellisesti kattavaa ja tasa-arvoista koulutusjärjestelmää. Kouluverkko on kuitenkin muuttanut muotoaan ja koulutuksen saavutettavuus maaseudulla on heikentynyt, kun oppilaitoksia on lakkautettu, yhdistetty ja keskitetty suurempiin keskuksiin. Koulutukselle on myös sivistystyön ohella sysätty vastuuta osaamispohjaisen kilpailukyvyyn edistämisestä. Vaikka mahdollisuudet kouluttautua näyttäisivät eriarvoistuvan, koulutuksesta on tullut yhä tärkeämpi osa modernia tietotaloutta ja -yhteiskuntaa.

Nämä kehityskulut ilmenevät koulutusjärjestelmässä kautta linjan ja haastavat alueellisen tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden ihannetta. Tässä esityksessä paikannetaan niitä tapoja, joilla koulutuksen alueellista merkitystä perustellaan ja tarkastellaan koulutukseen liittyvää spatiaalisen oikeudenmukaisuuden (spatial justice) käsityksen muotoutumista ja historiallista muutosta. Tarkastelun kohteena on erityisesti toisen asteen koulutuksen, eli lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten, näkökulma maaseudulla ja harvaan asutuilla alueilla. Tutkimusaineisto koostuu politiikkadokumenteista, lehtiartikkeleista ja uutisoinnista.

Alustavissa tuloksissa koulutukseen liittyvät spatiaalisen oikeudenmukaisuuden puhetavat voidaan paikantaa I) yksilön II) alueiden III) valtion ja IV) ylikansalliselle tasolle. Kullakin tasolla oikeudenmukaisuus määrittyy osittain kytköksissä toisiinsa, mutta myös lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen välillä on eroja. Yksilötasolla koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo osoittautuu tärkeäksi maaseudun viitekehityksessä. Alueellisesta näkökulmasta katsottuna koulutuksella on merkittävä rooli: koulutustarjonta ja -mahdollisuudet vaikuttavat maaseudun kehityskulkuun elinvoimaisuuden, väestön koulutustason ja työvoiman saatavuuden kautta. Kouluttautumisen mahdollisuuksien heikentäminen näyttäytyy toisaalta ristiriitaisena kehityskulkuna pyrkimyksille, joilla halutaan edistää valtion kilpailukykyä ja ylikansallista menestystä.

◇ Mari Kattilakoski, Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos
& Niina Rantamäki, Jyväskylän yliopisto,
Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Maaseudun paikallisten hyvinvointijärjestelmien käsitteellis-teoreettinen tulkintamalli

Maaseutualueet asettavat hyvinvointipolitiikan toteuttamiselle haasteita. Niiden arjen maantiedettä raamittavat muuta maata nopeammin ikääntyvä väestö sekä supistuva ja etääntyvä palveluverkko. Hyvinvointitutkimukset osoittavat osin ristiriitaisestikin pahoinvoinnin kasautuvan syrjäseuduille, mutta toisaalta maaseudun haja-asutusalueilla asuvan onnellisimmiksi itsensä kokevien ihmisten. Tämä kertoo siitä, että hyvinvointiin liittyvät kysymykset ovat terveyttä, toimeentuloa ja institutionaalisia tekijöitä monisyisempiä.

Esityksessä jäsenämme maaseudun paikallisyhteisöjen hyvinvoinnin muotoutumiseen liittyviä tekijöitä. Lähtökohthanamme on paikallisten hyvinvointijärjestelmien teoria, jonka pohjalta kehitämme maaseudun paikallisyhteisöjen hyvinvoinnin analyysiin soveltuvaa käsitteellis-teoreettista tulkintamallia. Tässä käytämme apuna todellisuuden ja sosiaalisten rakenteiden moniulotteista luonnetta korostavaa kompleksisuusajattelua. Esityksemme on luonteeltaan teoreettinen, mutta sen reflektiopohjana toimivat aiemmat maaseudun hyvinvointia käsitelleet tutkimuksemme.

Paikallisten hyvinvointijärjestelmien teoriassa kiinnostuksen kohteena ovat hyvinvointitarpeiden ja -resurssien muodostumiseen vaikuttavat tekijät. Alkuperäinen teoria sisällyttää näihin sosiodemografiset ja kulttuuriset olosuhteet, sosiaaliset rakenteet sekä eri toimijoiden keskinäisen yhteistyön ja julkisen sektorin mahdollisuudet edistää tätä. Täydennämme näitä neljällä ulottuvuudella. Hyvinvointipolitiikan toteutuksen ja kollektiivisen toiminnan muotoutumisen kannalta oleellista on tunnistaa tarkastelun kohteena olevan "paikan" rajat. Kokonaisvaltainen hyvinvointikäsitelmä suuntaa huomion hyvinvoinnin osatekijöiden muodostamaan kokonaisuuteen. Toimijoiden keskinäisen vuorovaikutuksen sekä kansalaisyhteiskunnan osallistumismahdollisuuksien edistämisen kannalta oleellista on paikallistaa tätä edistävät rakenteet ja toimintakäytännöt. Tulevaisuusperspektiivi puolestaan ohjaa tarkastelemaan, millaisia mahdollisuuksia ja haasteita laajemmat kehityskulut paikallisyhteisön näkökulmasta pitävät sisällään. Kokonaisuutena kehitetty tulkintamalli tarjoaa vaihtoehtoisen näkökulman, jossa hallintokeskeisyyden sijaan hyvinvointia ja palvelujen järjestämistä lähestytään ihmisten arjen elinympäristöstä käsin.

◇ Jukka Keski-Filppula, Oulun yliopisto

Kuinka selvittää hengissä kriisikuntamenettelyä?

Esityksessä analysoidaan kuntien itsenäisyyden kehittymistä taloudellisesti erityisen vaikeassa asemassa olevien kuntien arviointimenettelyissä eli ns. kriisikuntamenettelyissä. Aihepiiriin lähtökohtien esittelyn jälkeen arviointimenettelyn läpikäyneet kunnat asemoidaan osaksi Suomen historiallista kehitystä: suurin osa kriisikunnista sijaitsee väkilukuaan kasvattaneiden kaupunkiseutujen ulkopuolisella ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla.

Tämän jälkeen edetään kriisikuntamenettelyn läpikäyneiden kuntien toiminnan tarkempaan analyysiin. Tutkimusaineisto kerättiin 14 focusryhmä-haastatteluilla marraskuun 2017 ja kesäkuun 2018 välisenä aikana. Tutkittavat kunnat eivät olleet läpikäyneet arviointimenettelyä samana vuonna ja ne sijaitsevat eri puolilla Suomea: näin pyrittiin vähentämään yksittäisen alueiden tai arviointimenettelyiden ajallisen toimeenpanon merkitystä tutkimusaineistossa. Lopuksi tutkimusaineiston sisältämiä narratiiveja analysoitiin oikeudenmukaisuuden maantieteen eri teoreettisia perinteitä hyödyntäen, joita tässä tutkimuksessa olivat lakimaantiede, marxilainen maantiede ja liberalistinen perinne.

Esityksen keskeisin kontribuutio on osoittaa, kuinka tärkeää arviointimenettelyä läpikäyvän kunnan valmius uudistaa oikeudenmukaisuuskäsitystään on kunnan itsenäisyyden ja talouden vahvistumiselle sekä kuntajakoselvityksen käynnistymisen välttämiseksi. Uudistumisvalmiudesta huolimatta yksittäinen arviointimenettely voi kuitenkin johtaa myös kunnan itsenäisyyden päättymiseen. Itsenäisyyden vahvistamisen kannalta kunnan olisikin tärkeää aloittaa oikeudenmukaisuuden uudistaminen jo ennen arviointimenettelyn käynnistymistä.

WORKING GROUP 8: Sustainable tourism / Kestävyys matkailussa

Työryhmän vetäjä: Jarkko Saarinen, Oulun yliopisto

"Live like a local" on yksi matkailun trendi, johon maaseutumatkailu monine muotoineen pystyy hyvin vastaamaan. Muun muassa kulttuuriperinnön, puhtaan luonnon ja lähiruoan kautta tarjotaan matkailijoille elämyksiä kestävän matkailun hengessä. Maaseudun kohteet houkuttelevat niin kansainvälisiä kuin kotimaan matkailijoita.

Matkailutoiminnassa korostuu eri toimijatahojen yhteistyön toimivuus ja sen vaikutukset esimerkiksi matkailijalle tarjottaviin palveluihin. Yritysten välinen yhteistyö ja yhteinen tahtotila asioiden eteenpäin viemiseksi ovat tärkeässä roolissa. Matkailijoita ei nähdä irrallisena osana vaan heidät halutaan sitouttaa osaksi alueen kestävää ja vastuullista matkailua. Työryhmän esityksissä pureudutaan matkailuun Sloveniassa, Turun saaristossa ja Koillismaalla toteutettujen hankkeiden ja tutkimusten kautta.

◇ Irma Potocnik Slavic, Department of Geography,
University of Ljubljana, Slovenia

Tourism in rural areas – There is a long, steep and risky venture towards the operating partnership

In Slovenia, huge expectations from various stakeholders are placed on tourism in rural areas. However, their expectations and real development opportunities are usually not being harmonised either at the beginning of tourism development, nor at different development stages since they are lacking cooperation. Therefore, the real long-lasting partnerships within tourism in rural areas are usually infrequent.

Within our research, we mostly focused on theoretical framework of neo-endogenous rural development approach and a model of rural web. We tested the creation and practice of partnership in rural areas by using the quantitative and qualitative methods (mostly in-depth interviews). We focused on two case study areas: Goriška Brda region and Škofja Loka Hills region.

We were able to identify certain similarities between case study areas (strong social capital, entrepreneurial spirit, attachment to land, important role of supportive institutions,

strong sense of place), but also differences (openness to new ideas and innovation, willingness for cooperation) regarding building blocks that are relevant for rural web creation and potential partnerships.

The Goriška Brda region has been developing tourism in rural areas for the last thirty years and has become a well-known and high-quality (rural) tourist destination, attractive also to international tourist markets. The Škofja Loka Hills region is more focused on agrarian production and processing, tourism in rural areas has been developed at modest scale and attracted mostly local/regional daily visitors. Whilst the partnerships in Goriška Brda region have strong embeddedness in local wine cooperative, there have been several fruitful examples of target-oriented partnerships as well. On the other side, the sense of local community is strong in Škofja Loka Hills region, the local cooperative is emerging its business as translocal networker, but the partnerships are mainly generated by supportive institutions and are not created by the private entrepreneurial motives.

◇ Leena Erälinna ja Johanna Mattila, Turun yliopiston Brahea-keskus

Ruokahävikin hillintä osana vastuullisempaa matkailua

Kotimaan uudet matkailukohteet kiinnostavat matkailijoita entistä enemmän. Saaristomerellä on parin viime vuoden aikana avautunut uusia matkailukohteita, kuten Seilin ja Örön saaret, joissa vierailijoita käy kymmeniä tuhansia sesongissa. Matkailun kasvaminen saarikohteissa aiheuttaa monenlaisia haasteita esimerkiksi palveluiden järjestämisessä. Saarikohteisiin tuodaan mantereelta elintarvikkeita ja vastaavasti kaikki jätteet ml. biojätteet kuljetetaan takaisin käsiteltäväksi mantereelle. Tämä edestakainen kuljetaminen on resurssien käytön kannalta kestävämpiä.

Ravinnekiertoa Saaristomeren matkailukohteissa (SaaRa)-hankkeen tarkoituksena toteuttaa Saaristomeren keskeisissä matkailukohdekeskitymissä ruokahävikin hillintää ja ravinteiden kiertoa, jotta voidaan välttyä matkailun mukanaan tuomilta ravinnekuormilta ja -huuhtoutumilta. Hankkeen tavoitteena on herättää matkailijoiden ja veneilijöiden huomiota omaan käyttäytymiseen, erityisesti ruokahävikin syntyyn ja käsittelyyn saaristossa, joissa jätehuolto on haasteellista ja ympäristö herkkää.

Tavoitteena on lisätä yleistä tietoisuutta kuluttajien ja matkailijoiden parissa ruokahävikin ja vesistön rehevöitymisen välisestä yhteydestä. Hankkeen kohderavintoloissa panostetaan ruokahävikin hallintaan suunnittelulla, mittauksilla sekä asiakasviestinnällä. Hankkeen kohdeyrityksissä pyritään myös sitouttamaan matkailijat osaksi kestävästä ja vastuullista matkailua. Esimerkkinä tästä on ravintoloiden asiakkailleen tarjoama mahdollisuus valita Annospuhtaa Saaristomerta -annos menu-listaltaan. Yhä useampi matkailija odottaa matkailupalveluyrityksiltä vastuullisia käytännön toimia ympäristön hyväksi.

Toisena tavoitteena on hyödyntää ruokahävikin ja biojätteiden ravinteet mahdollisimman kestäväällä tavalla. Hankkeen pilottiravintoloissa kokeillaan erilaisia kompostointimenetelmiä. Lisäksi, viiteen Saaristomeren vierasvenesatamaan on hankittu kompostorit veneissä syntyvälle biojätteelle. Kompostit pyritään hyödyntämään paikallisesti ympäristön ja säännösten asettamissa puitteissa.

◇ Elisa Kangasaho, ECM Economic and Marketing Advisor Oy

Elintarvikkeista ja luonnosta elinvoimaa Koillismaalle- "Villiruokahanke"

Toteutetun hankkeen tavoitteena on ollut Koillismaan, lähinnä Kuusamon ja Taivalkosken matkailu-, kauppa- ja elintarvikeyritysten yhteistyön tuloksellinen kehittäminen. Lähtökohdana oli yritysten kokoaminen yhteisen sateenvarjon villiruokabrändin alle. Keinoina käytettiin yritysten yhteisesti järjestämiä tapahtumia, elintarvike- ja matkailualan työpajoja, opintomatkoja, koulutuksia, messukäyntejä ja muita benchmarking-vierailuja. Wildfoodille tehtiin myös omat nettisivut, instagram ja facebook. Kuusamo Lapland Wild Food rekisteröitiin tavaramerkiksi. Hankkeessa oli mukana noin 50 yritystä.

Hankkeen myötä yritysten yhteistyö on vahvistunut. Lisäksi paikallinen ostaminen on kasvanut yritysten välillä. Hankkeen toimesta on perustettu villiruokaosuuskunta. Myyntityötä on kehitetty sekä messuilla että muissa yhteisesiintymisissä. Ammattitaidon lisäämiseksi on järjestetty kursseja sekä aloitteleville keittiömestareille että ammattilaisille. Kansainvälisyyttä on tuettu järjestämällä ranskalaisten keittiömestareiden vierailun yhteyteen tuotteistamista. Kansainvälisyyttä on edistetty myös esiintymismatkalla Islannin suurlähetystön järjestämään Arctic cuisine -seminaariin Murmanskissa. Osallistujia oli sekä Venäjältä että Islannista noin 100.

Suurin hankkeen järjestämä tapahtuma oli katuruokamarkkinat vuonna 2017. Markkinoilla kävi kahden päivän aikana noin 3000 kävijää. Villiruokahankeen aikana julkaistiin aiheesta noin 200 artikkelia. Villiruokahanke sai Suomalaisen ruokakulttuurin edistämissäätiön palkinnon "Lentävän lautasen".

Koillismaan alueella on hyvät mahdollisuudet menestyä sekä ruokamatkailussa että elintarvikeviennissä. Meidän vahvuutemme ovat: olemme jo nyt globaalien ruokatrendien huipulla, Suomessa on tutkitusti maailman puhtain vesi, puhdas maaperä ja puhdas ilma, maantieteellinen sijainti, innovatiivinen tuotekehitystyö, ei tarttuvia eläintauteja, ei salmonellaa, hyvin alhainen antibioottien käyttö, hyvin korkea ruokaturvallisuus, lisäksi Koillismaalla luomuserifoidut metsät.

MDI:N PANEELIKESKUSTELU: Onnellinen maaseudulla – supistuvien alueiden kehittäminen

Paneelin juontaja: asiantuntija Aleksi Koivisto, MDI Public Oy

Paneelin alustuspuheenvuoro: asiantuntija Samuli Manu, MDI Public Oy

Panelistit: tutkija Marko Nousiainen (THL), Vimpelin nuori kunnanjohtaja Sami Gustafsson ja kehitysjohtaja Kaisa Lähteenmäki-Smith, MDI Public Oy

Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI työskentelee tiiviisti maaseutu- ja kaupunkialueiden kehittämisen parissa. Viime aikoina tärkeäksi keskustelun aiheeksi niin alue-, kaupunki- kuin maaseutufoorumeilla on noussut supistuvien alueiden kehittäminen. Supistuvia alueita kun on joka puolella Suomea ja Eurooppaa, sekä kaupunki- että maaseutualueilla.

Maaseudun väestöennusteet antavat varsin synkän kuvan monien alueiden kehityksestä. Tätä vaikutelmaa korostaa tapa, jolla niiden tuloksia on tyyppillisesti kehystetty eri mediassa. Nämä ovat kuitenkin vain ennusteita, jotka koskevat ainoastaan väestökehitystä. Myös muut näkökulmat, kuten paikallinen yhteinen hyvä, onnellisuus ja hyvä elämä, ovat mahdollisia alueiden tarkasteluun.

Keskustelupaneelissa pohditaan uusia ja vaihtoehtoisia tapoja tarkastella supistuvia alueita. Väestöennusteet ovat puhuttaneet koko kevään. Viimeisimpien ennusteiden mukaan ainoastaan kolme kaupunkiseutua kasvaa Suomessa 2040. Alueiden laajamittainen supistuminen on todellisuutta jo tänä päivänä. Poismuuton sijaan laskeva syntyvyys ja suurten ikäluokkien kuolleisuus muuttavat maaseudun väestönkehityksen negatiiviseksi. Tuleva väestönkehitys näyttää haasteellisimmalta harvaan asutulla maaseudulla, kun taas kaupunkien läheinen maaseutu pärjää kohtuullisen hyvin. Väestötilastojen tulkintaa haastaa myös monipaikkaisuus.

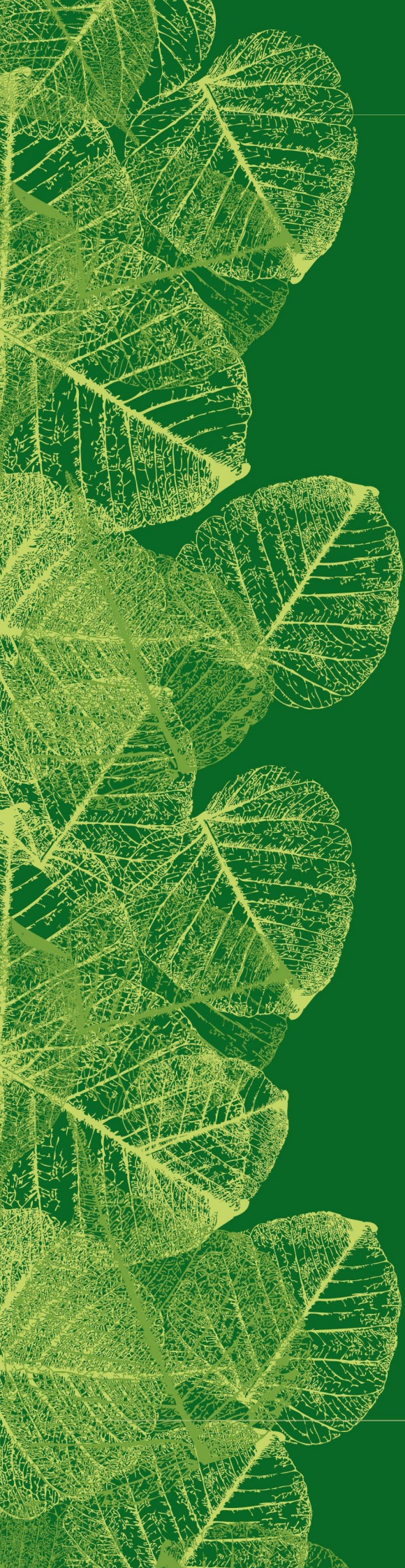
Myös muut näkökulmat alueiden tarkasteluun ovat mahdollisia. Yksi tällainen on käsitys hyvästä elämästä. Kuvaamme tätä paikallisen yhteisen hyvän käsitteen kautta. Vaikka väestön keskittyminen edistää taloudellisia mahdollisuuksia turvata hyvinvointia, väestön kokemus hyvästä elämästä ei ole yksiselitteisesti palautettavissa väestönkasvuun tai talouden kehitykseen.

Paikallisen hyvän näkökulmasta hyvä voi olla jotain sellaista, jossa ihminen itse kokee osallistuvansa jonkin arvon muodostumiseen. Tämän arvon ei tarvitse viitata rahalliseen arvoon vaan se voi jopa pikemminkin määrittää yksilön ja ryhmän subjektiivisten merkitysten ja merkityssuhteiden kautta.

Onko hyvän elämän toteutumiseen supistuvilla alueilla mahdollista vaikuttaa toimintapolitiikkojen keinoin? Arvioimme parhaillamme MMM:lle Leader-periaatteiden ja hallintomallin toteutumista. Arvioinnissa tarkastellaan Leader-periaatteiden (alueperusteisuus, alhaalta ylös, paikallinen kumppanuus, monialaisuus, innovatiivisuus, alueiden välinen ja kansainvälinen yhteistyö sekä verkostoituminen) toteutumista Leader- ketjussa ja pureudutaan Leader-hallintomallin toimivuuteen sekä tulevaisuuteen maaseutuohjelmassa. Arvioissa tehdään kyselyjä (mm. kuntatoimijoille ja Leader-ryhmille), haastatteluja, työpajoja, Leader- tapahtumien havainnointia sekä dokumentti- ja indikaattoriaanalyysillä.

Peilaamme arvioinnin tuloksia hyvän elämän viitekehyyseen. Esitämme hypoteesin, jonka mukaan Leader- toimintatavassa on potentiaalia hyvän elämän edistämiseen maaseudulla ja supistuvilla alueilla.

Paneeli liittyy olennaisesti maaseudun elinvoimaan, asukkaiden aktiivisuuteen ja osallisuuteen sekä maaseudun verkostoihin ja kumppanuuteen. Yhteisölähtöisellä paikallisella kehittämisellä on erityinen rooli supistuvien alueiden kehittämisessä.

MUA.FI